

SEANCE DU MARDI 24 MAI 1983
VERGADERING VAN DINSDAG 24 MEI 1983ASSEMBLEE
PLENAIRE VERGADERING

SOMMAIRE:

CONGES:

Page 2071.

MESSAGES:

Chambre des représentants, p. 2071.

HOMMAGE A LA MEMOIRE DE M. JEAN REY, MINISTRE
D'ETAT, PRESIDENT DES COMMUNAUTES EUROPEEN-
NES:*Orateurs:* M. le Président, M. Gol, Vice-Premier ministre et
ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles,
p. 2071.

RAPPEL AU REGLEMENT:

Orateurs: M. Lepaffe, M. le Président, M. Weckx, Mme De
Pauw-Deveen, Mme Goor-Eyben, secrétaire d'Etat à la Région
bruxelloise, adjoint au ministre de la Région bruxelloise, MM.
Vermeiren, Désir, André, p. 2072.

PROJET DE LOI (Discussion):

Projet de loi contenant le budget du ministère de la Région
bruxelloise de l'année budgétaire 1983.

Demande d'ajournement (rejet), p. 2074.

REVISION DE L'ARTICLE 59ter DE LA CONSTITUTION:Discussion. — *Orateurs:* MM. Gramme, rapporteur, Boel,
Luyten, Eicher, De Bondt, J. Gillet, Weckx, Goossens,
p. 2074. — M. Vandezande, p. 2084. — M. Dehaene,
ministre des Affaires sociales et des Réformes institutionnelles,
M. Van In, p. 2085.

HOMMAGE A UNE DELEGATION DU BURUNDI:

Orateur: M. le Président, p. 2084.Ann. parl. Sénat — Session ordinaire 1982-1983
Parlem. Hand. Senaat — Gewone zitting 1982-1983

INHOUDSOPGAVE:

VERLOF:

Bladzijde 2071.

BOODSCHAPPEN:

Kamer van volksvertegenwoordigers, blz. 2071.

HULDE AAN DE NAGEDACHTENIS VAN DE HEER JEAN REY,
MINISTER VAN STAAT, VOORZITTER VAN DE EUROPESE
GEMEENSCHAP:*Sprekers:* de Voorzitter, de heer Gol, Vice-Eerste minister en
minister van Justitie en Institutionele Hervormingen, blz. 2071.

BEROEP OP HET REGLEMENT:

Sprekers: de heer Lepaffe, de Voorzitter, de heer Weckx, mevrouw
De Pauw-Deveen, mevrouw Goor-Eyben, staatssecretaris voor
het Brusselse Gewest, toegevoegd aan de minister van het
Brusselse Gewest, de heren Vermeiren, Désir, André, blz. 2072.

ONTWERP VAN WET (Bespreking):

Ontwerp van wet houdende de begroting van het ministerie van
het Brusselse Gewest voor het begrotingsjaar 1983.

Aanvraag tot verdaging (verwerping), blz. 2074.

HERZIENING VAN ARTIKEL 59ter VAN DE GRONDWET:Bespreking. — *Sprekers:* de heren Gramme, rapporteur, Boel,
Luyten, Eicher, De Bondt, J. Gillet, Weckx, Goossens,
blz. 2074. — De heer Vandezande, blz. 2084. — De heer
Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele
Hervormingen, de heer Van In, blz. 2085.

HULDE AAN EEN AFVAARDIGING VAN BURUNDI:

Spreker: de Voorzitter, blz. 2084.

ORDRE DES TRAVAUX:

Page 2085.

COMPOSITION DE COMMISSIONS (Modification):

Page 2091.

PROJETS DE LOI (Dépôt):

Page 2091.

Le gouvernement:

1. Projet de loi portant répartition des sièges des sénateurs élus directement par le corps électoral entre les arrondissements électoraux et fixant le nombre de sénateurs élus par les conseils provinciaux et par le Sénat, conformément aux résultats du recensement général de la population du 1er mars 1981;
2. Projet de loi complétant la législation relative aux pensions et rentes allouées aux victimes de la guerre.

PROPOSITION DE LOI (Dépôt):

Page 2092.

M. Vercaigne. — Proposition de loi abrogeant l'arrêté royal n° 108 fixant les dotations, pour l'année 1983, du Fonds des communes et du Fonds des provinces et rétablissant les fonds conformément aux dispositions de la loi du 16 mars 1964 relative au Fonds des communes, telle que modifiée par la loi du 5 janvier 1976 relative aux propositions budgétaires 1975-1976.

INTERPELLATIONS (Demandes):

Page 2092.

M. Vandezande au Vice-Premier ministre et ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique sur « les modifications apportées à l'organisation interne du Conseil d'Etat ».

M. Van In au ministre des Affaires économiques et au secrétaire d'Etat à l'Energie sur « la politique en matière de fournitures de gaz ».

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN:

Bladzijde 2085.

SAMENSTELLING VAN COMMISSIES (Wijziging):

Baldzijde 2091.

ONTWERPEN VAN WET (Indiening):

Bladzijde 2091.

De regering:

1. Ontwerp van wet tot indeling over de kiesarrondissementen van de zetels van de senatoren die rechtstreeks door het kiezerskorps worden gekozen en tot vaststelling van het getal der senatoren die door de provincieraden en door de Senaat worden gekozen, overeenkomstig de uitslagen van de algemene volkstelling van 1 maart 1981;
2. Ontwerp van wet tot aanvulling van de wetgeving betreffende de aan de oorlogsslachtoffers toegekende pensioenen en renten.

VOORSTEL VAN WET (Indiening):

Bladzijde 2092.

De heer Vercaigne. — Voorstel van wet tot opheffing van het koninklijk besluit nr. 108 houdende vaststelling, voor het jaar 1983, van de dotaties van het Gemeentefonds en van het Fonds der provinciën en tot wederinvoering voor die fondsen van de regeling van de wet van 16 maart 1964 betreffende het Gemeentefonds, gewijzigd door de wet van 5 januari 1976 betreffende de budgettaire voorstellen 1975-1976.

INTERPELLATIES (Verzoeken):

Bladzijde 2092.

De heer Vandezande tot de Vice-Eerste minister en minister van Binnenlandse Zaken en Openbaar Ambt over « de wijzigingen in de inwendige organisatie van de Raad van State ».

De heer Van In tot de minister van Economische Zaken en tot de staatssecretaris voor Energie en voor Middenstand over « het gasbevoorradingsbeleid ».

PRESIDENCE DE M. LEEMANS, PRESIDENT

VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER LEEMANS, VOORZITTER

MM. De Seranno et **Coen**, secrétaires, prennent place au bureau.

De heren De Seranno en **Coen**, secretarissen, nemen plaats aan het bureau.

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.

De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 14 h 10 m.

De vergadering wordt geopend te 14 u. 10 m.

CONGES — VERLOF

MM. Vandekerckhove, à l'étranger; Degroove, pour raison de santé, demandent un congé.

Vragen verlof: de heren Vandekerckhove, in het buitenland; Degroove, om gezondheidsredenen.

— Ces congés sont accordés.

Dit verlof wordt toegestaan.

Mme Jortay-Lemaire et MM. Lutgen, Van Daele et Belot, pour d'autres devoirs; MM. Jandrain, Wyninckx et de Bruyne, pour raison de santé; Geldolf et Canipel, pour des devoirs professionnels, demandent d'excuser leur absence à la réunion de ce jour.

Afwezig met bericht van verhindering: mevrouw Jortay-Lemaire, de heren Lutgen, Van Daele en Belot, wegens andere plichten; de heren Jandrain, Wyninckx en de Bruyne, om gezondheidsredenen; Geldolf en Canipel, wegens beroepsplichten.

— Pris pour information.

Voor kennisgeving.

BOODSCHAPPEN — MESSAGES

De Voorzitter. — Bij boodschap van 11 mei 1983 zendt de Kamer van volksvertegenwoordigers aan de Senaat terug, zoals het ter vergadering van die dag opnieuw werd gewijzigd, het ontwerp van wet tot wijziging van de wet van 17 juli 1975 met betrekking op de boekhouding en de jaarrekening van de ondernemingen.

Par message du 11 mai 1983, la Chambre des représentants renvoie au Sénat, tel qu'il a été réamendé en sa séance de ce jour, le projet de loi modifiant la loi du 17 juillet 1975 relative à la comptabilité et aux comptes annuels des entreprises.

— Verwezen naar de commissie voor de Economische Aangelegenheden.

Renvoi à la commission de l'Economie.

Bij boodschappen van dezelfde dag, zendt de Kamer van volksvertegenwoordigers aan de Senaat, zoals zij ter vergadering van die dag werden aangenomen, de ontwerpen van wet:

1° Houdende de begroting der Dotaties voor het begrotingsjaar 1983;

Par messages du même jour, la Chambre des représentants transmet au Sénat, tels qu'ils ont été adoptés en sa séance de ce jour, les projets de loi:

1° Contenant le budget des Dotations de l'année budgétaire 1983;

— Op de agenda geplaatst.

Inscrit à l'ordre du jour.

2° Tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot het getuigenverhoor;

2° Modifiant le Code judiciaire en matière d'enquêtes;

3° Tot regeling van de afgifte van het bewijs van goed zedelijk gedrag;

3° Réglementant la délivrance du certificat de bonne vie et mœurs;

4° Tot wijziging van artikel 330 van het Gerechtelijk Wetboek;

4° Modifiant l'article 330 du Code judiciaire;

— Verwezen naar de commissie voor de Justitie.

Renvoi à la commission de la Justice.

5° Tot wijziging van artikel 181 van de wet van 8 augustus 1980 betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980;

5° Modifiant l'article 181 de la loi du 8 août 1980 relative aux propositions budgétaires 1979-1980;

— Verwezen naar de commissie voor de Economische Aangelegenheden.

Renvoi à la commission de l'Economie.

6° Tot wijziging van artikel 63 van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971;

6° Modifiant l'article 63 de la loi du 10 avril 1971 sur les accidents du travail;

— Verwezen naar de commissie voor de Sociale Aangelegenheden.

Renvoi à la commission des Affaires sociales.

7° Tot wijziging van artikel 3, § 3, van de herstelwet van 10 februari 1981 inzake de middenstand;

7° Modifiant l'article 3, § 3, de la loi du 10 février 1981 de redressement relative aux classes moyennes;

— Verwezen naar de commissie voor de Landbouw en de Middenstand.

Renvoi à la Commission de l'Agriculture et des Classes moyennes.

8° Houdende goedkeuring van de Consulaire Overeenkomst tussen het koninkrijk België en de Duitse Democratische Republiek en van de wisseling van brieven, ondertekend te Brussel op 3 april 1981;

8° Portant approbation de la Convention consulaire entre le royaume de Belgique et la République démocratique allemande et de l'échange de lettres, signés à Bruxelles le 3 avril 1981;

9° Houdende goedkeuring van de overeenkomst tussen het koninkrijk België en het groothertogdom Luxemburg betreffende het water van de Sûre, en van de bijlage, ondertekend te Brussel op 17 maart 1980;

9° Portant approbation de la convention entre le royaume de Belgique et le grand-duché de Luxembourg au sujet des eaux de la Sûre, et de l'annexe, signées à Bruxelles le 17 mars 1980;

— Verwezen naar de commissie voor de Buitenlandse Betrekkingen.

Renvoi à la commission des Relations extérieures.

10° Betreffende de bijdragen van België tot het Aziatisch Ontwikkelingsfonds en het Afrikaans Ontwikkelingsfonds.

10° Relatif aux contributions de la Belgique au Fonds asiatique de Développement et au Fonds africain de Développement.

— Verwezen naar de commissie voor de Ontwikkelingssamenwerking.

Renvoi à la commission de la Coopération au Développement.

Bij boodschappen van dezelfde dag, deelt de Kamer mede dat zij heeft aangenomen, zoals zij haar door de Senaat werden overgezonden, de ontwerpen van wet:

1° Betreffende de algemene normen die de kwaliteitsobjecten bepalen van oppervlaktewater bestemd voor welbepaalde doeleinden;

Par messages du même jour, la même assemblée fait connaître qu'elle a adopté, tels qu'ils lui ont été transmis par le Sénat, les projets de loi:

1° Relatif aux normes générales définissant les objectifs de qualité des eaux de surface à usages déterminés;

2° Houdende wijziging van de wet van 16 juni 1960 die de organismen belast met het beheer van de sociale zekerheid van de werknemers van Belgisch-Kongo en Ruanda-Urundi onder de controle en de waarborg van de Belgische Staat plaatst, en die waarborg draagt door de Belgische Staat van de maatschappelijke prestaties ten gunste van deze werknemers verzekerd, van de wet van 17 juli 1963 betreffende de overzeese sociale zekerheid en van de programmawet 1981 van 2 juli 1981.

2° Modifiant la loi du 16 juin 1960 plaçant sous le contrôle et la garantie de l'Etat belge les organismes gérant la sécurité sociale des employés du Congo belge et du Ruanda-Urundi et portant garantie par l'Etat belge des prestations sociales assurées en faveur de ceux-ci, la loi du 17 juillet 1963 relative à la sécurité sociale d'outre-mer et la loi-programme 1981 du 2 juillet 1981.

— Voor kennisgeving aangenomen.

Pris pour notification.

HOMMAGE A LA MEMOIRE DE M. JEAN REY, MINISTRE D'ETAT, PRESIDENT DES COMMUNAUTES EUROPEENNES

HULDE AAN DE NAGEDACHTENIS VAN DE HEER JEAN REY, MINISTER VAN STAAT, VOORZITTER VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAP

M. le Président (devant l'assemblée debout.) — Jean Rey nous a quittés. Il s'est éteint discrètement, voici quelques jours, en précisant dans ses dernières volontés qu'il souhaitait que ses funérailles se déroulassent dans la plus stricte intimité. Et l'on retrouve bien dans ce souci de discrétion l'image de l'homme que fut Jean Rey sa vie durant.

Mais la discrétion n'est pas l'effacement et Jean Rey ne fut certes pas un homme effacé. Il savait défendre avec ardeur les idées qui lui

étaient chères et ses adversaires n'ont pas oublié le dialecticien redoutable qu'il fut, avec une vigueur qui ne se départait pourtant jamais d'une exquise courtoisie.

Austérité, rigueur dans la démarche de l'esprit, probité intellectuelle: tels furent sans doute les traits dominants de la personnalité du grand disparu.

Cette austérité, il la devait probablement — encore qu'il s'en défendit lui-même — à l'éducation protestante qu'il avait reçue de son père, Arnold Rey, pasteur français installé à Liège, et de sa mère, Laure Gérard, fille de Léo Gérard, à l'époque bourgmestre de Liège. Il se souvenait volontiers que, dans sa famille, nombreux avaient été ceux qui, fidèles à une longue tradition, s'étaient voués à la chose publique, et il aimait rappeler le souvenir de son trisaïeul, Louis Jamme, qui fut en 1830 aux côtés de Charles Rogier.

Il fut ministre de la Reconstruction, puis ministre des Affaires économiques. Et c'est alors qu'il siégeait toujours sur les bancs du gouvernement qu'il fut appelé par les Communautés européennes pour y revêtir les hautes fonctions de membre de la Commission de la CEE d'abord, de président de la Commission européenne ensuite. Mais il avait tenu, avant de quitter le cabinet et de rejoindre les Communautés européennes, à défendre lui-même devant le Parlement les projets du gouvernement de l'époque concernant l'exploitation des charbonnages de Campine, donnant ainsi, s'il en était besoin, un nouveau témoignage de sa volonté d'achever ce qu'il avait entrepris et d'assumer ses responsabilités jusque dans leurs conséquences ultimes.

Fédéraliste convaincu, mais aussi Européen authentique, il estimait que l'affirmation des options régionalistes n'était nullement incompatible avec le développement de l'idée européenne.

Membre éminent de la Chambre des représentants durant près de vingt ans, il n'a jamais siégé au Sénat. Ce qui ne l'empêcha d'ailleurs pas de faire campagne en faveur d'un Sénat régional, dans la conviction que cette formule donnerait satisfaction aussi bien à ceux qui tiennent à maintenir la structure unitaire de l'Etat qu'à ceux qui souhaitent que les régions minoritaires soient protégées par un statut leur donnant des garanties réelles.

Appelé à la présidence de la Commission des Communautés européennes, il mit au service de l'Europe sa ténacité, son ardeur au travail et son talent, qui était grand.

Bien qu'il fût toujours souriant, disert, intarissable sur les sujets qui lui tenaient à cœur, ses jugements étaient définitifs et sans appel. Au sein du Parti libéral dont il était un membre fidèle, il était devenu un « sage » et ses avis faisaient autorité.

Le Roi l'avait nommé ministre d'Etat.

Son départ sera douloureusement ressenti par tous ceux qui se soucient de l'édification de l'Europe, mais aussi par ceux que, chez nous, préoccupent l'évolution et l'avenir de ce pays qui est le nôtre.

A sa famille, cruellement éprouvée aujourd'hui, à ses amis politiques dans la peine, le Sénat présente ses condoléances affligées.

La parole est à M. Gol, Vice-Premier ministre.

M. Gol, Vice-Premier ministre et ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles. — Monsieur le Président, le gouvernement veut s'associer à l'hommage que vous avez rendu à la mémoire de M. Jean Rey, ministre d'Etat.

Enumérer ici les titres belges et européens de Jean Rey ne serait pas de mise. Souvenons-nous seulement qu'après avoir été membre de la Commission Halstein, président de la première commission de la Communauté européenne, négociateur unique de l'Europe au Kennedy Round, Jean Rey confiait à Athènes, en 1972, peu de temps avant d'être nommé ministre d'Etat: « Ma dernière ambition politique est de voir encore l'élection de ce Parlement européen et de pouvoir, dans toutes les langues de la Communauté, faire campagne en Europe pour être élu au Parlement de Strasbourg. »

Cette dernière ambition légitime fut satisfaite en 1979 par les électeurs qui lui donnèrent à Liège plus de votes personnels de confiance dans sa propre circonscription qu'il n'en avait eus pendant toute sa carrière de parlementaire.

Pourtant ses électeurs avaient déjà bien souvent eu l'occasion de se réjouir de l'avoir choisi, d'abord comme conseiller communal dès 1935, puis comme député dès avril 1939.

Figure de proue des libéraux liégeois, leur porte-parole aux heures difficiles de la question royale, deux fois ministre avant d'entamer sa mission européenne, il était finalement revenu à la tête des libéraux en 1976, lorsqu'ils avaient achevé leur réunification.

Qui mieux que Robert Fenaux écrira ce qu'ont ressenti tous ceux qui l'ont approché et qui ont eu le privilège de travailler avec lui ou sous son autorité, « le fond religieux de la préoccupation morale, le tempérament politique et l'idéal libéral, le caractère, le goût de l'action, la puissance de travail, la rigueur des principes et la constance des attitudes, enfin, la courtoisie et l'égalité d'humeur ».

L'espérance a été le moteur de toute son action civique. Elle l'inspirait lorsqu'il évoquait le grand rêve européen en prophétisant: « Un jour, les noms des grands Européens de notre temps, Robert Schumann, Alcide de Gasperi, Konrad Adenauer, seront vénérés par la postérité comme le sont aux Etats-Unis d'Amérique ceux de George Washington, Thomas Jefferson et Abraham Lincoln. »

La postérité se souviendra aussi de Jean Rey. Elle se souviendra de l'espérance qu'il a mise au-devant de toute son action: « l'espérance, cette détermination héroïque de l'âme », comme le disait Bernanos.

RAPPEL AU REGLEMENT

BEROEP OP HET REGLEMENT

M. le Président. — Mesdames, messieurs, j'ai reçu de M. Lepaffe une lettre dans laquelle il me fait part de son souhait de rappeler à l'article 25 du règlement.

La parole est à M. Lepaffe.

M. Lepaffe. — Monsieur le Président, chers collègues, après avoir entendu les propos d'une haute élévation de pensée qui ont marqué le début de cette séance, je désire prendre la parole dans un tout autre domaine qui me tient particulièrement à cœur.

Le point deux de notre ordre du jour prévoit l'examen du projet de loi contenant le budget du ministère de la Région bruxelloise de l'année budgétaire 1983.

D'une part, c'est au courrier de ce matin que j'ai reçu, comme certains de mes collègues probablement, le rapport, qui paraît extrêmement intéressant et fouillé, de M. Vermeiren.

D'autre part — et cela nous paraît infiniment plus important —, malgré des demandes réitérées, l'assemblée des parlementaires de la Région bruxelloise qui n'ont pas encore eu la chance de voir reconnaître à leur région les pouvoirs, les droits et les devoirs des autres, cette assemblée, même informelle, n'a pas été convoquée afin de lui permettre de donner son sentiment à propos de ce budget.

On vient de parler de régionalisme dans son sens le plus élevé. Nous, parlementaires bruxellois, qui n'avons toujours pas vu naître la région qui nous est promise depuis un certain temps, même un temps certain et devenu tout à fait « déraisonnable », nous estimons qu'il faudrait tout au moins nous donner l'occasion de discuter en détail et très attentivement le budget qui nous est proposé pour cette région.

J'ai donc l'honneur de demander à l'assemblée l'ajournement de ce point, de manière à permettre, d'une part, la convocation de l'assemblée informelle des parlementaires bruxellois et, d'autre part, l'étude approfondie d'un rapport que nous avons malheureusement reçu trop tard. (*Applaudissements sur les bancs du FDF.*)

M. le Président. — Monsieur Lepaffe, je vous signale que le rapport a été expédié en temps utile; cela ne fait aucun doute. La responsabilité du retard ne nous incombe donc pas.

M. Lepaffe. — Je n'adresse aucun reproche aux services du Sénat, monsieur le Président. Je dis simplement que le rapport nous est parvenu trop tard.

M. le Président. — Nous ne sommes donc pas en faute, monsieur Lepaffe.

D'un autre côté, chacun sait que le budget du ministère de la Région bruxelloise a été discuté au sein de la commission compétente du Sénat.

Je vous rappelle également que la convocation d'une assemblée informelle n'est pas du ressort du Sénat.

Monsieur Lepaffe, je crois pouvoir dire qu'en cette matière nous avons agi conformément au règlement du Sénat qui nous confère le droit d'inscrire ce point à l'ordre du jour.

Het woord is aan de heer Weckx.

De heer Weckx. — Mijnheer de Voorzitter, geachte collega's, ik beaam wat de heer Lepaffe in het eerste deel van zijn vraag heeft gezegd.

Ik was van zin het woord te nemen in het debat over de begroting van het Brusselse Gewest, maar ook ik heb het uitvoerig verslag van de heer Vermeiren pas deze ochtend ontvangen. Ik meen dan ook dat het moeilijk is deze namiddag de behandeling van deze begroting aan te vatten en, vooral, de algemene bespreking ervan vandaag te sluiten.

Wat de tweede opmerking betreft van de heer Lepaffe, constitutioneel noch op basis van enige andere wettelijke bepaling dienen de Brusselse parlementsleden in een dergelijke — informele, zoals hij het noemt — vergadering te worden bijeengeroepen om over deze begroting te delibereren. Trouwens, toen einde vorig jaar een dergelijke vergadering werd bijeengeroepen, heb ik geprotesteerd tegen het feit dat niet alleen Brusselse parlementsleden op deze informele bijeenkomst waren uitgenodigd want dit lijkt mij in ieder geval wettelijk noch grondwettelijk toegelaten te zijn.

Ingevolge de late ontvangst van het verslag, heb ik zelfs nog niet de tijd gehad het verslag vandaag door te nemen. Ik zou nochtans graag deelnemen aan het debat, zoals andere collega's waarschijnlijk, maar ik ben niet in de mogelijkheid dit vandaag te doen. (*Applaus op sommige banken.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan mevrouw De Pauw.

Mevrouw De Pauw-Deveen. — Mijnheer de Voorzitter, ik heb het verslag bij de postbestelling deze ochtend zelfs nog niet ontvangen. Ik steun dus het voorstel van de heer Lepaffe om de behandeling van deze begroting te verlagen. Ik ben het echter niet eens met zijn stelling dat eerst een vergadering van Brusselse parlementsleden zou dienen te worden geraadpleegd.

M. Lepaffe. — Monsieur le Président, mes chers collègues, je me réjouis qu'aussi bien M. Weckx que Mme De Pauw aient marqué leur accord sur la première partie de mon intervention.

Les précédents ministres de la Région bruxelloise — et Mme Goor ne me démentira pas — ont toujours mis un point d'honneur à soumettre, pour observation, ce budget aux parlementaires bruxellois. Nous refuser, en invoquant l'absence d'arguments constitutionnels ou légaux, ce que peuvent faire le Conseil régional wallon et le *Vlaamse Raad*, à savoir une étude consciencieuse des textes, est un déni de démocratie. Je trouve que le ministre actuel prend une bien lourde responsabilité à l'égard des Bruxellois. Elle est encore bien plus lourde à l'égard du travail des parlementaires bruxellois.

En reportant le débat à huit jours, les parlementaires qui le désirent pourraient se réunir et débattre longuement de problèmes qui les intéressent au premier chef et dont ils auront à rendre compte demain, et ce sans abuser du temps du parlement national. C'est un service qu'on rendrait à la Région, à la démocratie et sans doute au pays.

Sur ce point, nous demanderons le vote nominatif en insistant pour que chaque parlementaire nous aide à mieux remplir notre rôle fondamental à l'égard de notre Région. (*Applaudissements sur les bancs du FDF.*)

M. le Président. — La parole est à Mme Goor, secrétaire d'Etat.

Mme Goor-Eyben, secrétaire d'Etat à la Région bruxelloise, adjoint au ministre de la Région bruxelloise. — Monsieur le Président, mesdames, messieurs, M. le ministre de la Région bruxelloise, étant retenu par d'autres obligations, ne peut donc donner les précisions souhaitées par M. Lepaffe.

Même si notre collègue a reçu fort tardivement le rapport, il a pu y lire à la page 29, la réponse du ministre à une demande formulée par un honorable membre en séance de la commission des Finances.

Je tiens à souligner que si cette réunion informelle n'a pas eu lieu, c'est que, à ma connaissance du moins, elle n'a pas été demandée.

M. R. Gillet. — C'est inexact.

M. S. Moureaux. — Elle a été officiellement demandée par M. Henrion.

De Voorzitter. — Het woord is aan de rapporteur.

De heer Vermeiren, rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, dames en heren, in de eerste plaats betreur ik persoonlijk dat sommige leden

niet evenveel ijver aan de dag hebben gelegd in de commissie voor de Financien als hier in openbare vergadering.

Wat de informele gesprekken betreft, wil ik als rapporteur duidelijk stellen dat toch moeilijk kan worden aanvaard dat deze gesprekken met betrekking tot Brussel in verband worden gebracht met de bespreking van dit ontwerp. Deze informele gesprekken zijn nog steeds aan de gang en kunnen geen invloed hebben op de werkzaamheden van onze vergadering.

Wat de verzending van het verslag aangaat, heb ik er persoonlijk over gewaakt dat de stukken verleden vrijdag werden gepost. Ikzelf, zoals de meeste van onze collega's, heb het verslag zaterdagvoormiddag ontvangen. Dat betekent natuurlijk niet dat de postbestelling in Brussel niet trager kan verlopen. In de provincie zijn de documenten in ieder geval zaterdagvoormiddag toegekomen.

M. le Président. — Je pense qu'il est inutile de prolonger ce débat.

La parole est à M. Désir.

M. Désir. — Je voudrais, monsieur le Président, répondre au rapporteur. Bien que le groupe FDF soit exclu de toutes les commissions, j'ai assisté en tant qu'observateur, délégué par mon groupe, aux travaux de la commission des Finances.

Je tiens à préciser à Mme Goor qu'au cours de la première séance de cette commission, j'ai fait remarquer au ministre-président qu'il avait été promis, d'une manière formelle, par son ou ses prédécesseurs, de réunir l'assemblée informelle, telle que vous la qualifiez, et me suis vu répondre par une fin de non-recevoir.

Je puis ajouter que nous avons chargé notre chef de groupe à la Chambre des représentants de prendre contact avec le président, c'est-à-dire le doyen d'âge de l'assemblée des parlementaires bruxellois, de manière à en obtenir la convocation.

M. le Président. — Il faut préciser que le Sénat, dans sa structure formelle, n'est pas concerné par des réunions non formelles: celles-ci sont nombreuses, mais ne sont pas de notre responsabilité.

Après avoir entendu certaines interventions, notamment celles de M. Weckx et de Mme De Pauw, je vous propose d'inverser les points 2 et 3 de notre ordre du jour et, sous réserve de l'accord des ministres responsables, d'entamer d'abord la discussion du projet de loi contenant le budget des services du Premier ministre. Cela laisserait, à ceux qui le désirent, le temps de lire attentivement le rapport et, éventuellement, de tenir des réunions non formelles.

La parole est à M. Lepaffe.

M. Lepaffe. — Monsieur le Président, je suis très sensible au fait que vous essayez de rencontrer la première partie de ma demande. J'estime cependant que la seconde partie de cette même demande est fondamentale et infiniment plus importante que la première.

Au nom de mon groupe, je demande donc que notre assemblée se prononce par un vote nominatif sur une demande d'ajournement à huit jours.

M. le Président. — La parole est à M. André.

M. André. — Monsieur le Président, je me rallie à votre proposition d'inverser deux points de notre ordre du jour.

Il semble, en effet, que le rapport soit parvenu tardivement aux parlementaires.

Quant à la convocation d'une réunion informelle, cela n'est pas de la compétence du Sénat. (*Applaudissements sur certains bancs.*)

M. le Président. — Il m'est impossible de faire voter sur des réunions non formelles.

La parole est à M. Lepaffe.

M. Lepaffe. — Je vous demande, monsieur le Président, de faire voter nominativement sur l'ajournement à huit jours du débat, ce qui est bien de la compétence de notre assemblée.

M. le Président. — C'est votre droit, monsieur Lepaffe, de demander le vote nominatif sur l'ajournement.

Cette demande est-elle appuyée? (*Plus de neuf membres se lèvent.*)

Le vote nominatif étant régulièrement demandé, il va y être procédé.

PROJET DE LOI CONTENANT LE BUDGET DU MINISTÈRE DE
LA RÉGION BRUXELLOISE DE L'ANNÉE BUDGÉTAIRE 1983*Vote sur la demande d'ajournement*ONTWERP VAN WET HOUDENDE DE BEGROTING VAN HET
MINISTERIE VAN HET BRUSSELS GEWEST VOOR HET
BEGROTINGSJAAR 1983*Stemming over het verzoek tot verdaging*

M. le Président. — Nous passons au vote sur la demande d'ajournement formulée par M. Lepaffe.

Wij gaan over tot de stemming over het verzoek tot verdaging van de heer Lepaffe.

Le vote commence.

De stemming begint.

— Il est procédé au vote nominatif sur la demande d'ajournement.

Er wordt tot naamstemming overgegaan over de aanvraag tot verdaging.

101 membres sont présents.

101 leden zijn aanwezig.

70 votent non.

70 stemmen neen.

24 votent oui.

24 stemmen ja.

7 s'abstiennent.

7 onthouden zich.

En conséquence, la demande d'ajournement n'est pas adoptée.

Derhalve is de aanvraag tot verdaging niet aangenomen.

Ont voté non :

Hebben neen gestemd :

MM. Adriaensens, Aerts, André, Bascour, Bens, Bock, Boel, Califice, Chabert, Claeys, Coen, Conrotte, Cooreman, Dalem, Mme De Backer-Van Ocken, MM. De Baere, De Bremaeker, C. De Clercq, De Cooman, Decoster, Dehaene, Mmes Delruelle-Ghobert, De Pauw-Devean, MM. Deprez, De Seranno, Doumont, le comte du Monceau de Bergendal, Egelmeers, Février, Friederichs, Gerits, Gijis, J. Gillet, Mmes L. Gillet, Godinache-Lambert, Goor-Eyben, MM. Gramme, Kevers, Lagae, Lagneau, R. Maes, Marmenout, Matthys, Noerens, Op 't Eynde, Mme Panneels-Van Baelen, MM. Seeuws, Smeers, Mme Smitt, MM. Sondag, M. Toussaint, Vandenabeele, Van den Broeck, Vanderborght, Van der Elst, Vandermarliere, Vandermeulen, Vandezande, Vangeel, Vanhaverbeke, Van Herck, Van Herreweghe, Van Nevel, Vannieuwenhuyze, Verbist, Vermeiren, Waltniel, J. Wathélet, Weckx et Leemans.

Ont voté oui :

Hebben ja gestemd :

MM. Basecq, Cudell, Delcroix, Delmotte, Désir, Donnay, Eicher, François, R. Gillet, Grosjean, Humblet, Lagasse, Lallemand, Lepaffe, S. Moureaux, Mouton, Paque, Péciaux, J. Peetermans, Mmes Pétry, Saive-Boniver, Van Puymbroeck, MM. Van Roye et Vercaigne.

Se sont abstenus :

Hebben zich onthouden :

MM. Capoen, Debussère, Draulans, Luyten, Thys, Van In et Van Ooteghem.

REVISION DE LA CONSTITUTION

REVISION DE L'ARTICLE 59ter*Discussion*

HERZIENING VAN DE GRONDWET

HERZIENING VAN ARTIKEL 59ter*Beraadslaging*

M. le Président. — Nous abordons la discussion de la révision de l'article 59ter de la Constitution.

Wij vatten de behandeling aan van de herziening van artikel 59ter van de Grondwet.

La parole est au rapporteur.

M. Gramme, rapporteur. — Monsieur le Président, mesdames, messieurs, chers collègues, en introduction au débat que notre assemblée entreprend sur une proposition de modification de l'article 59ter de la Constitution, il m'a paru utile de rappeler les différentes étapes parcourues dans la reconnaissance de la communauté des Belges de langue allemande.

M. Basecq, premier vice-président, prend la présidence de l'assemblée

C'est par une disposition constitutionnelle du 24 décembre 1970, publiée au *Moniteur belge* du 31 décembre 1970, qu'a été inséré l'article 3bis de notre Charte fondamentale qui consacre l'existence de la Région de langue allemande.

Lors de la même révision fut adopté l'article 59ter qui, par analogie au 59bis, paragraphe 1er, dotait cette région d'un « Conseil de la Communauté culturelle allemande ». C'est la loi du 10 juillet 1973 qui, conformément au prescrit constitutionnel, en a déterminé la composition et la compétence.

Il est à noter que, jusqu'aujourd'hui, le *Rat der deutschen Kulturgemeinschaft* est le seul Conseil de communauté qui soit composé de membres élus, dans une élection distincte, par les électeurs des communes qui font partie du territoire confié à sa compétence.

Toutefois, ce conseil n'a pas les mêmes attributions que les conseils culturels issus de l'article 59bis et dont la loi du 21 juillet 1971 a précisé la compétence et le fonctionnement. Les Conseils de la Communauté culturelle française et de la Communauté culturelle néerlandaise se sont vus attribuer une capacité décrétable que l'article 59ter n'octroyait pas au Conseil de la Communauté germanophone.

Les attributions du *Rat der deutschen Kulturgemeinschaft*, s'inscrivent évidemment dans ce contexte. Ainsi, le conseil, soit d'initiative, soit à la demande d'un président de Chambre législative ou d'un ou plusieurs ministres, donne son avis sur les problèmes relatifs aux matières énumérées à l'article 59bis, paragraphes 2 et 3, de la Constitution ainsi qu'à l'article 2, 1° et 3° à 10°, de la loi du 21 juillet 1971 relative aux conseils culturels. L'article 29 de la loi du 10 juillet 1971 fait obligation aux ministres de soumettre à l'avis motivé du conseil les matières qui les concernent; c'est également par un avis motivé qu'il s'exprimera sur les propositions de loi et amendements dont il est saisi par le président d'une Chambre législative. En outre, le Conseil de la Communauté culturelle allemande prend des arrêtés réglementaires relatifs au financement des activités culturelles et il règle l'enseignement, à l'exception des matières soustraites aux deux autres conseils culturels par l'article 59bis, paragraphe 2, 2°, de la Constitution. De plus, le conseil dispose d'une commission pour la traduction officielle allemande des lois et règlements.

Par ce bref rappel, j'ai voulu que l'écart entre les Conseils de la Communauté française et néerlandaise et le *Rat der deutschen Kulturgemeinschaft* apparaisse nettement.

L'évolution de nos structures institutionnelles, de même que la prise de conscience accrue dans les communautés ont rendu cet écart — cette discrimination, dirais-je — plus perceptible et moins acceptable.

La loi du 8 août 1980 a encore renforcé ces sentiments: en effet, outre qu'elle précise davantage les compétences culturelles, elle attribue, en son article 5, des compétences décrétables dans les matières personnalisables aux Conseils des Communautés française et néerlandaise.

Dans les discussions institutionnelles, déjà à Egmont et au Stuyvenberg, l'attribution de la compétence décrétable au Conseil de la Communauté germanophone est progressivement apparue comme une revendication légitime de nos concitoyens de langue allemande, revendication que n'a pas manqué d'exprimer leur conseil directement élu.

Ainsi s'explique que l'article 59ter fut soumis à révision par la déclaration du pouvoir législatif publiée au *Moniteur belge* du 15 novembre 1978.

Lors de la discussion au Sénat de ce projet de déclaration de modification de l'article 59ter, il a été mentionné au rapport, à la demande expresse d'un membre, que cette modification doit donner au constituant la possibilité d'étendre les compétences de la Communauté germanophone à des compétences régionales et de régler les relations entre la Région wallonne et ladite communauté.

Tout en sachant que ces précisions n'ont pas de caractère contraignant, il faut noter que le projet soumis au Sénat s'inscrit dans cette réflexion et s'efforce de rendre possible la concrétisation des desiderata exprimés à maintes reprises par nos concitoyens de langue allemande.

Lors des travaux de votre commission, certains membres ont regretté que le projet de loi, qui doit découler de ce nouvel article constitutionnel et en assurer l'exécution, ne soit pas disponible simultanément. Depuis lors toutefois, le gouvernement a déposé ce projet à la Chambre des représentants. La commission compétente a traité ce projet et examiné des amendements; au-delà du vote en commission, ce projet doit logiquement attendre jusqu'à ce que le Sénat adopte, à la majorité requise des deux tiers des voix, le nouvel article 59ter, tel qu'il fut approuvé par nos collègues de la Chambre des représentants.

Votre commission de la Révision de la Constitution, au nom de laquelle j'ai eu l'honneur d'établir le rapport, a approuvé l'ensemble du projet par 8 voix et 5 abstentions.

En tant que mandataire élu dans l'arrondissement de Verviers, j'exprime le souhait que le vote à intervenir à notre séance du jeudi 26 mai confirme l'approbation intervenue à la Chambre et qu'ainsi la communauté de langue allemande voit ses compétences et sa capacité décrétales alignées sur ce qui, depuis longtemps déjà, a été reconnu aux autres communautés de notre pays. (*Applaudissements sur les bancs de la majorité.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Boel.

De heer Boel. — Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, geachte collega's, met het nieuwe artikel 59ter van de Grondwet wordt aan de Duitstalige landgenoten een staatsrechtelijk statuut toegekend dat identiek is met dat van de andere gemeenschappen in dit land. Hiermede heeft men dan eindelijk recht laten wedervaren aan een bevolking waarvan de eigenheid van taal en cultuur reeds in 1970 grondwettelijk werd erkend, maar waaraan op het vlak van de instellingen en bevoegdheden in feite een minderwaardig en bijgevolg discriminerend statuut werd verleend.

De grondwettelijke ombuiging van de cultuurgemeenschappen naar gemeenschappen en de hiermede gepaard gaande uitbreiding van bevoegdheden alsmede de oprichting van autonome gemeenschapsraden en executieven met eigen financiële middelen, wordt met de bepalingen van artikel 59ter een voldongen feit voor de Oostkantons. Wij verheugen ons ten eerste over dit doortrekken van de staatsrechtelijke logica die aan de basis ligt van de staatshervorming voor onze Duitstalige landgenoten.

Overigens wens ik met klem er de nadruk op te leggen dat de SP-fractie reeds in 1979, bij de voorbereiding van de toen voorliggende staatshervorming, een standpunt heeft ingenomen dat de erkenning vooropstelde van het Duitstalige gebied als een volwaardige autonome gemeenschap. Concreet betekende dit voor ons, — ik citeer het officiële standpunt van het SP-bureau van 22 oktober 1979.

1. De ombuiging van de Duitse Cultuurraad tot Duitse Gemeenschapsraad, met dezelfde wetgevende en uitvoerende organen en bevoegdheden als de twee andere gemeenschapsraden;

2. De executieve zou door de raad worden verkozen, verantwoordelijk zijn tegenover hem, beraadslagen op collegiale wijze en buiten de nationale regering worden gehouden;

3. De gemeenschapsraad zou ook als adviesorgaan kunnen optreden ten overstaan van de Waalse Gewestraad inzake de plaatsgebonden materies;

4. Een aanpassing van deze bevoegdheden aan de specifieke situatie van de Duitse Gemeenschap door in de mogelijkheid te voorzien van een delegatie van bevoegdheden aan de Duitse Gemeenschapsraad.

De voorliggende tekst van artikel 59ter beantwoordt in ruime mate aan de visie die destijds door de SP ter zake werd ontwikkeld. Een heet hangijzer tijdens de bespreking in de parlementaire commissies bleef evenwel de inhoud van § 3 van artikel 59ter, waarin de procedure voor het delegeren van bevoegdheden van het Waalse Gewest aan de raad en de executieve van de Duitstalige Gemeenschap wordt bepaald. Sommigen stellen dat de wet zou moeten bepalen, welke bevoegdheden van het Waalse Gewest geheel of gedeeltelijk door de Raad en de executieve van de Duitstalige Gemeenschap uitgeoefend worden. Zij menen dat de mogelijke overdracht van gewestelijke materies via de in § 3 bepaalde procedure, utopisch en theoretisch zal blijken, mede omdat het Waalse Gewest hierbij optreedt als de sterkste betrokken partij. Persoonlijk kan ik wel begrip opbrengen voor deze redenering, maar haar uitvoerbaarheid

en haalbaarheid lijkt mij om verscheidene redenen van grondwettelijke en politiek-praktische aard zeer twijfelachtig.

Strikt juridisch gesproken zou de toekenning door de nationale wetgever van bepaalde gewestelijke bevoegdheden aan de Duitstalige Gemeenschap, van dit gebied de facto een minigewest maken, wat in strijd is met artikel 107^{quater} van de Grondwet. Het begrip «gewest» slaat immers op dat deel van het land dat door de grondwetgever de mogelijkheden kreeg om een eigen sociaal-economisch model te ontwikkelen, hetgeen uiteraard niet het geval is voor de Duitse Gemeenschap. Bovendien zie ik niet zo onmiddellijk in hoe de nationale wetgever zou kunnen optreden in het overhevelen van bevoegdheden die *hic et nunc* zelf volledig aan de nationale bevoegdheidsfeer zijn onttrokken en toegekend aan de bestaande gewesten.

Iets anders is de vraag of met de oprichting van een eigen wetgevende en uitvoerende macht voor de Duitstaligen, de grondwettelijke mogelijkheid niet moet worden voorzien om, via deze organen ruimte te creëren voor het uitvoeren van bepaalde en door hun specificiteit sterk lokaal gebonden en dus ook beperkte gewestelijke bevoegdheden of de uitvoering ervan naar eigen inzichten te regelen.

Naar het mij voorkomt, is het wenselijk dat de Duitse Raad en de Duitse executieve zouden kunnen optreden in aangelegenheden die sterk verankerd liggen in de eigenheid van hun gebied. Maar het is eveneens mijn overtuiging dat de concrete verwezenlijking van zulke bevoegdheidsoverdrachten haar beslag moet krijgen binnen een consensusmodel, dit wil zeggen in gemeenschappelijk overleg met het Waalse Gewest, waarbinnen het Duitstalige gebied hoe dan ook is gelegen. Wellicht is ook hier, zoals in vele gevallen van moeizaam opgebouwde compromissen, een evolutie van de geesten noodzakelijk. De weg van de redelijkheid is weliswaar een kwestie van tijd, maar blijkt uiteindelijk vaak vruchtbaarder en opbouwender dan deze van een van bovenuit opgedrongen regeling. Het is in deze zin dat de SP paragraaf 3 en samen daarmee het hele artikel 59ter zal goedkeuren. Het grote winstpunt is, dat dit artikel uiteindelijk onze Duitstalige landgenoten verheft tot een volkenrechtelijke minderheid en dat men aan deze minderheid in de grootst mogelijke mate instrumenten en middelen wenst te geven om zichzelf te besturen. (*Applaus op de socialistische banken.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Luyten.

De heer Luyten. — Mijnheer de Voorzitter, heren ministers, geachte collega's, de meeste hier nog aanwezige senatoren zijn lid van de commissie voor de Herziening van de Grondwet. Dit is een klassiek verschijnsel in dit huis. Vandaag lijkt mij dit echter minder gepast. In dit historisch huis worden historische momenten dikwijls pas achteraf vastgesteld. Als historicus ben ik echter de mening toegedaan dat deze bespreking zo'n historisch moment is. Zoals collega Boel het zacht nuancerend uitdrukte, gaat het hier — in termen van de internationale opvattingen over minderhedenrecht — om een stukje verdere erkenning van de enige echte minderheid in ons land.

Ik ken de betrokken streek. Ik was er zopas nog drie dagen, niet alleen om de mooie natuur te bewonderen, maar ook om met vele inwoners, onder wie de politieke vertegenwoordigers van de bewustzijndragende groep van dit gebied te spreken. Ik kom reeds twintig jaar in deze streek en ik weet van hoever deze mensen komen. Met betrekking tot de grondwetsherziening is het niet gepermitterd het politieke spel van dag aan dag te spelen, maar moeten de problemen fundamenteel worden bekeken.

Ik wilde in dit verband een tekst van één van de hoogste cultuurdragers van dit taalgebied, namelijk Goethe, citeren, die de kern van zulke problematiek benadert met de woorden: «Höchstes Glück der Menschenkinder ist doch die Persönlichkeit. Höchstes Glück der Menschenvölker ist die Freiheit.»

Deze mooie tekst van Goethe heeft in de 19e eeuw wellicht velen geïnspireerd die zich voor de vrijmaking van volksgroepen hebben ingezet. Ik betreur dat buiten de leden van de commissie, zich zo weinigen interesseren voor deze enige minderheid bij deze historische herziening van de Grondwet. Voor de stemming zullen ze er waarschijnlijk wel allemaal zijn. Ik zeg dit, omdat sommige leden van de CVP mij daarnet het verwijt maakten dat ik het democratisch recht van het FDF verdedigde om een naamstemming te vragen.

Wat het respect van de minderheden betreft, zijn in de geschiedenis fundamentele fouten geschied. Daaruit zou men moeten geleerd hebben. Versailles is een moment waar deze mensen zwaar bij betrokken zijn geweest. Toen de Italianen destijds de kaarten vervalsten en van de Brenner de Brennero maakten, zei men: «Les

Américains ne connaissent pas la géographie». Dat is toen inderdaad gebeurd. Maar nu dreigt dit opnieuw met deze volksgroep te gebeuren. De huidige regering blijkt niet veel van aardrijkskunde af te weten. Dat hebben wij reeds ondervonden toen ze de Voer bij Erabant wilde aanhechten. De heer Gehlen zei van deze volksgroep, bij herhaling, dat ze de laatste Belgen waren, maar volgens de mening van velen in die streek zijn ze de jongste aanwinst van de Walen op belangrijke terreinen. Als we zulks op dit historisch moment in de Grondwet inschrijven, dan begaat men een fundamentele fout. En dit is een veel gehoorde kritiek in de streek. Koning Albert zei ooit dat men voor deze streek meer begrip zou moeten opbrengen. Deze koning zegde eens dat deze mensen hebben moeten doen wat het moeilijkst is voor een eerbaar mens, namelijk tegen zijn wil in, van vaderland veranderen. Dat was reeds hun tragisch lot in 1920 na het verdrag van Versailles. Ik zal bij deze ellendige geschiedenis niet langer stilstaan. Ik kan ze wel samenvatten door u in een paar woorden het verhaal van een geruïneerd landbouwer te geven. Van zijn 100 000 frank spaargeld in 1939 bleef er na overschrijving wegens verandering van vaderland na de Gutt-muntontwaarding, en na de Erhard-operatie in Duitsland slechts 4,75 frank over in 1950. Die man zegde mij eens: *Grenzleute sind arme Leute*. Dat is inderdaad de samenvatting van de geschiedenis van dit volksdeel in onze Staat.

U kent de betwistingen en ik heb ze voor een deel reeds opgesomd. Bij gewone wet was deze gemeenschap voor de regionale materies reeds lid geworden van het Waalse Gewest. Dit was reeds onrechtvaardig. Nu wordt dit echter in de Grondwet ingeschreven. Na de lange lijdensweg van de voorliggende ontwerpen is dit blijkbaar toch gebeurd met minder enthousiasme dan sommigen veinzen op te brengen bij deze nieuwe situatie voor onze Duitstalige medeburgers. Zoals iemand het zei, heeft men het op een koopje gegoooid. Een journalist nochtans, behorende tot de Christlich sociale Partei aldaar, sprak van een koopje van de *Krämerseele*. Zoals men weet, is men bij de lange lijdensweg op parlementair vlak aan de nodige meerderheid geraakt, via geheime afspraken, waarbij aan leden van de meest onbeduidende groep in de streek, namelijk de socialisten, beloofd werd in de executieve een plaats te krijgen.

Mijnheer Eicher, u bent hier als nieuwe Waal de enige socialist, die aanwezig is.

Uw medebroeders interesseren zich blijkbaar weinig voor uw toekomstig lot. Na de stemming in de Kamer en na de stemming in de commissie is hun krijgsbuit binnen.

U weet dat vele mensen in uw streek zichzelf dikwijls de naam gegeven hebben van «Beute-Belgier, buit-Belg». Dit klopt, als men de situatie bekijkt van 1920 en alles wat daarop is gevolgd. Nu dreigen zij «buit-Walen» te worden.

Dat is dan een bevestiging van wat jaren terug is voorspeld — ik ben goed gedocumenteerd — door het blad van uw syndicale broeders *Combat*. Ten tijde van André Renard noemde men u reeds «Wallons de langue allemande». Dat was dan de nieuwe tituluur, daterend rond 1963.

De heer Vercaigne. — De heer Renard was toen al dood.

De heer Luyten. — Het zal dan geschreven zijn door Genot, zijn opvolger. U kent *Combat* wel, en u kunt dus nagaan dat ik u niets wijsmaak.

Wij zijn nu in de eindfase gekomen van deze materie die zeer belangrijk is voor een minderheid. Wij zijn bezig met het begaan van een zware historische vergissing, tenzij men natuurlijk van de mening uitgaat dat in deze Staat de Grondwet toch zo aanhoudend wordt gewijzigd dat ook dit wel zal koelen zonder blazen.

Er is inderdaad een essentieel verschil. De wetten van augustus 1980 waren maar wetten, maar nu wordt in de Grondwet ingeschreven dat deze mensen voor zeer belangrijke materies bij Wallonië behoren. Voor het overige zijn er de mooie verklaringen dat er misschien uitbreiding van bevoegdheid kan komen in samenspraak. Niet op initiatief van de *Rat*, maar wel van de beide executieven.

Mijnheer Eicher, uw afwezige partijleider Spitaels verklaarde in *Grenz-Echo* van februari van dit jaar: «Auf die Frage, wie er den Willen innerhalb des Wallonischen Regionalrates abschätze, unserer Gemeinschaft auch tatsächlich Kompetenzen zu übertragen, meinte Spitaels, dass es für eine Antwort zu früh sei, da dies vom politischen Kontext abhängt, der in dem Augenblick bestehe, in dem diese Frage aktuell wird.»

Leef dus maar in grote hoop, mijnheer Eicher. Ik denk echter dat u dikwijls bedrogen zult uitkomen.

Ik spreek hier trouwens namens de groep van de dertig procent die niet akkoord gaan met deze tekst. Ik heb ze leren kennen als de dragers van het politiek bewustzijn en niet als mensen met marskramerszielen die via een koopje de gemeenschap daar verder verdelen, tegen alle beweringen van hun kiespropaganda in. De heer Toussaint, de CSP'er, hoofdredacteur van *Grenz-Echo* schrijft andere dingen.

Als u zegt dat dit alleen de mening is van de PDB, dan kan ik u de kiespamfletten van de Christelijke Partij uit die streek voorleggen. Kopman Betsch van de CSP heeft heel zijn kiescampagne gevoerd rond het thema «geen inlijving bij Wallonië». Eenmaal dat de verkiezingen voorbij waren, zijn de beloften blijkbaar snel vergeten.

Op dit historisch moment kan u zich afvragen welke de alternatieven waren.

Onze Eerste minister, de heer Martens, wou onlangs blijkbaar voor een stukje deelnemen aan de kruisvaart van de provinciale federalisten. De verklaringen die hij recent in Namen heeft afgelegd onder meer dat de provincie in de toekomst grondig zal worden geherwaardeerd, moet wel tot het hart hebben gesproken van de Luxemburgers van Nothomb. Diezelfde heer Martens zou kunnen beginnen met in de huidige context het reeds zolang gevraagde statuut van provincie aan deze Duitstalige mensen te geven zodat zij heel wat provinciale bevoegdheden voor hun rekening zouden kunnen uitoefenen wat hen nu onmogelijk wordt gemaakt door het voorliggend ontwerp.

Ik heb hier herhaaldelijk collega's horen zeggen dat deze groep de best beschermde minderheid is in Europa. De heer Weckx heeft dit onder meer zeer recent nog verklaard. Ik heb de Zwitserse Grondwet erop nagelezen en heb verwezen naar het feit — de Waalse socialisten hebben dat niet tegengesproken — dat de inwoners van de Jura na een lange strijd op een beperkter grondgebied en met een kleiner bevolking heel wat meer fundamentele rechten hebben dan de Duitstalige bevolking in dit land krijgt of had. Dat is mijn antwoord op uw opmerking, mijnheer Weckx.

M. Désir. — Un bel exemple pour la périphérie.

De heer Luyten. — Mijnheer Désir, als u grote federalisten zoals professor Guy Héraud erop naleest, zal u vaststellen dat er een verschil is tussen autochtone bevolking en tussen mensen die als *Überwanderer*, inwijkelingen zoals hij dat zegt, als immigranten zich niet willen aanpassen aan de autochtone bevolking. Dat is het essentieel verschil tussen *les Jurassiens autochtones* en de ingeweken Duitsers die daar dreigden een meerderheid te worden en waartegen de *Jurassiens* zich hebben verzet zoals wij ons als Vlamingen verzetten tegen de villamentaliteit van FDF'ers die zich rond Brussel komen vestigen. (*Applaus op de banken van de Volksunie.*)

Ik heb u daarstraks gesteund voor uw democratische vraag, mijnheer Désir. Maar als de CVP het graag hoort, mijnheer De Seranno, u die er mij daarstraks over aanviel, verklaar ik hier nogmaals dat op deze fundamentele vlakken tussen ons een afgrond gaapt die ik nooit zal overbruggen.

De heer Boel. — U ziet hoever u daarmee komt, mijnheer Luyten.

De heer Luyten. — Daar gaat het niet om, mijnheer Boel. Ik ben bereid onmiddellijk de strijd verder te zetten voor al die zaken waarover wij niet akkoord gaan. Als democraat sta ik echter op, indien geen tien leden rechtstaan om een hoofdelijke stemming te vragen. Ik hoop dat ik dit steeds zal kunnen blijven doen omdat ik dit principe belangrijk vind.

Keren wij echter terug naar een veel belangrijkere groep dan de villabewoners rond Brussel. Keren wij terug naar de grootste sukkelaars in de recente Belgische geschiedenis. U kan daarover grinniken, mijnheer Dehaene, maar ik heb die zaken gedurende 20 jaar zien evolueren en de toekomst zal ons in het gelijk stellen.

Ik heb de toenmalige Eerste ministers steeds weer horen verkondigen dat de grote grondwetsherzieningen en de taalwetten van 1963 definitieve oplossingen waren voor het nationaliteitsprobleem in dit land. Om de vijf jaar moet de regering echter opnieuw herzieningen voorstellen omdat de vorige, zoals professor Vermeulen zei op het colloquium over het samenleven van de volkeren in deze Staat, blijkbaar niet uitgingen van de basisrealiteiten van het volkerenrecht, maar wel van het «gevoel» van de regeringen die toen aan het bewind waren. Dat is het essentiële dat in verband met uw visie op de grondwetten u en mij wellicht ook scheidt in verband met onze opvatting over de Duitstaligen in dit land.

Ik ga uit van de basisrechten van de volkeren. U blijkbaar van de opportuniteit van het moment.

Keren wij terug tot ons thema. Een journalist van de *Gazet van Antwerpen* heeft een vijftal jaren geleden een interessante brochure geschreven waarin hij — en dit raakt de kern van het probleem waarmee wij thans worden geconfronteerd — het volgende zegt:

«Aangezien kwantiteit geen enkele rol speelt, waar het gaat om gerechtigheid, hebben tienduizend mensen evenzeer recht op vrijheid en zelfontplooiing binnen het Belgisch staatsverband als één miljoen anderstaligen.»

Er zal een fundamentele fout worden gemaakt als de manier van uitwerking wordt gevolgd die is voorgesteld. Ik weet ook wel dat de strijd bijna uitzichtloos is. Wij hebben de Vlaamse socialisten de strijd nog mee zien strijden in de Kamer met de heer Van den Bossche en wij hebben de zaak verder zien evolueren na het marktkramerskoopje dat gesloten werd in verband met de executieve in deze streek. België meent weer eens dat het zijn fundamentele oplossing heeft gevonden voor dit nationaliteitenprobleem in een geest van politiek gekonkel.

Ik keer nu terug naar de tijd toen de socialisten nog socialisten waren, de liberalen misschien nog liberalen en de christen-democraten misschien nog christen. Ik heb een tekst opgedolven van een man die niet de eerste de beste was onder de socialisten, namelijk de heer de Brouckère. Hij heeft tussen de twee wereldoorlogen een tekst geschreven in verband met het probleem van deze streek en als men «België» vervangt door «Wallonië», is de inhoud ervan toepasselijk op de huidige situatie wat het voorliggende ontwerp betreft. Hij schreef: «Vast staat dat Eupen Duits is, eveneens het zuidelijke deel van het district Malmédy; dat er in deze districten geen verlangen naar annexatie bestaat, dat is even zeker als de Belgischgezinde stemming der bevolking van Malmédy. Hier verlangen tienduizend Walen in de Waalse gemeenten hun hereniging met hun werkelijke vaderland en die moeten wij opnemen. Daarnaast zijn er 50 000 zielen die met ons noch taal noch gevoelens gemeen hebben en die wij slechts door een openlijke rechtsbreuk in onze nationale gemeenschap kunnen inlijven.»

Als wij deze tekst van de Brouckère lezen, dan blijkt duidelijk in verband met de inlijving bij Wallonië dat de huidige situatie zeer vergelijkbaar is.

De heer Gramme, die hoofdschudt, gaat misschien niet akkoord. Men zal wellicht de klassieke dooddoener gebruiken dat wij slechts de mening vertolken van 30 pct. van deze volksgroep. U weet nochtans iets af van politieke sociologie, mijnheer Gramme. U weet wat het betekent, als in een gebied waar 65 000 inwoners zijn, er 32 pct. tegen alle hoop in, zonder ooit de kans te krijgen belangrijke benoemeningen of veel invloed te krijgen, toch voor een idee stemmen. De anderen krijgen wat ooit *die Autonomie der Krämersele* werd genoemd. Het is hetzelfde wat ooit met een visueel beeld werd uitgedrukt, namelijk *his master's voice*, een grote luidspreker waarvoor een getemd hondje zit, dat zijn bevelen krijgt vroeger vanuit Brussel en Verviers, en binnenkort voor de regionale zaken vanuit de Waalse hoofdstad Namen. Dat is psychologisch de situatie van deze mensen.

Zoals ik zei, zal mijn betoog niet veel veranderen. De Waalse socialisten zullen hun houding omwille van de tekst van de Brouckère niet veranderen; de heer Eicher zal verder geloven in wat de heer Spitaels hem belooft.

Naar mijn mening is de beslissende hefboom voor deze kwestie in handen van de Vlaamse CVP. Deze partij heeft bij herhaling aan deze mensen mooie woorden verkocht. Ik heb hun houding gezien in de commissie. Ik kom, zoals gezegd, reeds twintig jaar in deze streek en heb gesprekken gevoerd, bijvoorbeeld met de heer Betsch. Hij zei dat vanuit het overleven van hun volksidentiteit en van hun volksbewustzijn, de natuurlijke lijn ligt in de binding tussen CSP en PDB.

Dit heeft niets te maken met welke antisocialistische houding ook van mijn kant.

Als een actueler tekst dan deze van de Brouckère zou ik de Waalse socialisten, die hier nu afwezig zijn, de ontwerp-resoluties van het congres van de Waalse tegenhanger van de ACOD, onder de titel *Perspectives et avenir*, onder ogen willen brengen. Met veel meer recht dan voor de sterke groep in dit land die de Waalse socialisten zijn, kan men deze toepassen op de kleine Duitstalige minderheid. In die ontwerp-resolutie lees ik: «Face à la poussée des forces réactionnaires et aux circonstances favorables aux aventures

antidémocratiques, le congrès se prononce résolument en faveur du droit sans réserve des peuples à disposer d'eux-mêmes et, par conséquent, de la lutte des peuples pour leur libération et du grand combat des travailleurs pour la démocratie socialiste.»

In overeenstemming met mijn opvattingen over het volkenrecht, ben ik bereid mee achter dergelijke teksten te staan, ook met eigen inzicht over die *démocratie socialiste*. U kent mij lang genoeg om te weten dat ik daarin eerlijk ben, mijnheer Boel. Ik ben geen overjarige reactionaire nationalist. Ik ben een internationale federalist van het Europa der volkeren en ik ben dankbaar dat sommigen in deze vergadering met aandacht luisteren en misschien beseffen dat wij onrecht bedrijven aan deze minderheidsgroep, want zij zullen niet meer loskomen uit dit Belgische keurslijf. Zij zullen de prijs betalen voor dit «koopje».

Ik vergelijk met wat Jules Destrée indertijd over Brussel zegde. *L'esprit bruxellois* noemde hij «le middelmaatsisme belge». Dit woord gebruikte hij met betrekking tot de derde soort, de halfslachtigen in dit land. Ja, zelfs zij hebben recht op hoofdelijke stemming. (*Ironisch gelach.*)

Als u meent mij te imponeren door op mijn houding van daarnet te wijzen, kan ik u zeggen dat dit daar niets mee te maken heeft.

Mevrouw Panneels-Van Baelen. — Buit-Walen! Met de medewerking van de heer Luyten.

De heer Luyten. — Ik hoop dat u, mevrouw Panneels, voor een veel belangrijker zaak, deze van de zestigduizend mensen die de Duitstalige minderheid in ons land vormen, de moed zult hebben uw steun te geven, zoals ook ik voor een louter technisch democratisch aspect opsta als de naamstemming wordt gevraagd. Dit gaat over een meer fundamentele kwestie dan wat u mij nu verwijt.

Wij kunnen dus enkel vaststellen dat de hefboom van deze stemming, en dus van het vastleggen in de Belgische Grondwet van de zaken die de Duitstalige minderheid betreffen, in de handen ligt van de CVP.

Om mijn engagement in deze problematiek enigszins te onderstrepen en opdat u de uitspraak niet als individualistisch zou beschouwen zoals u dit zou doen wanneer ik dezelfde zaken tot u zou zeggen, citeer ik een tekst van een oudere journalist van *Gazet van Antwerpen*, die een brochure geschreven heeft over de Duitstalige Belgen. Hij vertolkt daarin ook mijn gevoelens nadat ik zo lang in dat deel van het land te gast ben geweest. Hij schrijft na zijn diepgaande reportage: «Wij meenden vroeger reeds dat wij de kwestie van de Oostkantons zo een beetje kenden, via geschiedenis, lectuur, dagverblijven. Deze reportage-opdracht is voor ons echter een revelatie geworden. Wij meenden dat alleen nog jonge journalisten enthousiast bij een reportage konden betrokken zijn. Tot onze diepe voldoening kan men dit ook als men al bijna drie decennia in dit beroep rondloopt. Zelden zijn wij bij een informatie-opdracht zo gegrepen geweest door wat wij hoorden of zagen; zelden hebben wij ons als Vlaming zo persoonlijk betrokken gevoeld bij de ontelbare kleine en grote drama's die zich hier, vooral na de jongste wereldoorlog, in dit gebied hebben afgespeeld.»

Ik citeer deze journalist om voor degenen, die in een dergelijke — cynische — vergadering nog enig begrip kunnen opbrengen voor gevoelens, mijn eigen gevoelens te verduidelijken. Ik weet dat ik wellicht tegen de bierkaai praat. Ik richt mij speciaal tot de christendemocraten die zich zo graag beroepen op verheven beginselen. De heren Martens en Tindemans zijn daar geweest. De heer Tindemans heeft er als grote boodschap gelaten: «Wordt wat ge zijt.» Maar een journalist uit de streek sprak van de weke afscheidshand van Tindemans, toen in de Kamer die wetten werden aangenomen die hen inderdaad tot «buit-Walen» maken in plaats van blijk te geven van een gemeenschappelijke zorg voor de twee grote gemeenschappen in ons land.

Tegenover het cynisme van sommigen zal wat ik nu aanhaal in deze vergadering misschien ironisch klinken.

Ik was er eergisteren, mijnheer De Bondt, in de Pinkstermis, met deze nog organische gemeenschap. Als Vlaams katholiek moet ik vaststellen hoe onze gemeenschap op dat vlak is afgebrokkeld. Ik heb zelden, ergens in onze Staat, een levend christendom beleefd als in deze streek bij de godsdienstviering tot uiting kwam. Tijdens deze mis in Montenaus, heb ik bij de voorlezing van de volgende tekst gedacht aan de stemming die hier deze week zal plaatshebben en aan de schending van de basisrechten van dit door de geschiedenis zwaar getekend gebied. Deze tekst in het parochieboekje luidde: «Wir

bitten dich, sendet deiner Geist in unser Leben, den Geist der diese Erde erfüllen will, und mach uns zu einem Volk das hungert nach Recht und Gerechtigkeit. Lass Leben und Heil am Ende doch stärker sein als Tod und Krieg und Gewalt. Mach uns zu Menschen die Anderen Heimat geben.»

Wij hebben pas het feest van Sinken gevierd waarbij er werd aan herinnerd dat de mensen de boodschap in hun eigen taal vernamen.

De heer Van Daele. — Heimat, dat is de hemel!

De heer Luyten. — Ik wist niet dat u als liberaal zo onderlegd was in theologie.

Maar in de context van dat gebed wil het duidelijk zeggen: vrede geven hier op aarde aan de mensen, rekening houdend met hun eigen volkspersoonlijkheid. En dat geldt zeker voor een gebied dat op dat vlak zo dikwijls werd geschonden. Ik wil ter zake nog even de volgende woorden van Goethe in herinnering brengen: «Höchstes Glück der Menschenkinder ist doch die Persönlichkeit.» De persoonlijkheid van deze groep mensen mag niet verder meer worden geschonden. Onze Grondwet bepaalt niet zoals de Zwitserse Grondwet voor de *Jurassiens* dat alle rechten behoren tot de kantons, behalve wat men in duidelijke afspraken schenkt aan de confederatie.

De heer Weckx. — U spreekt reeds gedurende een halfuur maar u hebt nog niet verklaard wat die Duitse gemeenschap niet zal krijgen.

De heer Luyten. — Dat heeft de heer Gramme gezegd maar hij heeft het veel te optimistisch voorgesteld. Wat zij niet krijgen is wat wij als federalisten voorstaan «namelijk, ieder laten doen wat hij zelf kan doen». Dat gaat veel verder dan de persoonlijke materie.

De heer Weckx. — U bent volkomen subjectief en weinig ernstig. (*Mevrouw N. Maes protesteert heftig.*)

De heer Luyten. — Dat is uw mening. Dat zegde men twintig jaar geleden ook al, toen wij voorlopers waren op vele vlakken.

Toen de heer Jorissen hier als eerste opkwam voor de fundamentele rechten van de Duitstalige Belgen, hebt u, mijnheer Weckx, en of CVP dat ook gezegd.

U bent ook op dat vlak één van degenen waarvan dichter René Declercq eens heeft gezegd: «De schaduw die altijd volgt.»

De heer Weckx. — Mijnheer Luyten, ik heb van u geen lessen te krijgen. (*Heftig protest van mevrouw N. Maes.*)

De heer Luyten. — Dat is een gemakkelijke opmerking.

Als wij echter de historiek van de grondwetsherzieningen van de jongste twintig jaar nalezen en altijd maar opnieuw de definitie horen dat politiek de kunst van de mogelijkheden is, naast wat zagezegd onze dagdromerijen zijn, dan stellen wij vast dat de hele geschiedenis door degenen die hun dromen vestigen op basisrealiteiten en ideeën vaak gelijk kregen met vertraging. Het waren de «schaduwen» die volgden naargelang van het moment van de gunstige politieke opportuniteit die zij zelf nooit hebben gemaakt maar altijd gewoon hebben gevolgd, waar anderen de spits hadden afgebeten. Dat is ongeveer de geschiedenis van de bevrijding van de volkeren, ook van het onze. Zolang wij hier als Vlaamse nationalistes zitten is het onze opdracht, mijnheer Weckx, en is dat ook vanuit de fundamenteel federalistische opvatting onze taak om op te komen voor die kleine, in de hoek geschopte groep van Duitse Belgen in deze Staat waarvoor ik hier op de tribune steeds zal blijven getuigen. Probeer uw geweten nog eens te onderzoeken, eventueel met de bewuste groep en niet met de koopmanszielen uit die streek en pas uw stemming dan aan als u meent van anderen geen lesjes te moeten ontvangen. Dan zult u, zoals Jan Verroken ooit schreef in een zeer interessante reeks over deze streek: «De historische vergissing van 1920», als u niet de grote groep volgt en uw oor niet te luisteren legt zoals de getemde hondjes die *his master's voice* vanuit Verviers volgen, mijnheer Weckx, in 1983 niet begaan wat ik «een tweede historische misdaad» noem. (*Applaus op de banken van de Volksunie.*)

M. le Président. — La parole est à M. Eicher.

Herr Eicher. — Sehr geehrter Herr Präsident, wertere Kollegen, ein kurzes Wort nur als Antwort auf die leidenschaftlich vorgetragene Intervention meines Vorredners Herr Luyten. Er hat unter anderem gesagt, dass die Grenzbevölkerung eine arme Bevölkerung ist, und während mehr als zwanzig Minuten dies auch hier mit Nachdruck zu erklären versucht. Ich kann ihm nur beipflichten und sagen: die

Bevölkerung meiner Gegend ist tatsächlich bedauernd, wenn Leute seiner Weltanschauung sich allzuviel und allzuoft um sie kümmern.

De heer Luyten. — Mijnheer Eicher, u vertegenwoordigt met uw groepje slechts 10 pct. van de Duitse landgenoten. Vertegenwoordigers van een groep van 30 pct. hebben mij gevraagd, hier vandaag het woord te nemen als laatste wanhoopskreet voor hun echte belangen, omdat andere ze met hun slavenziel mee verkocht hebben. (*Protest op talrijke banken.*)

Herr Eicher. — Die dreissig Prozent die Sie behaupten zu vertreten sind bestimmt nicht einverstanden mit dem was Sie hier in deren Namen ausgesagt zu haben.

De heer Luyten. — De heer Palm, fractieleider van de PDB, en andere vooraanstaanden van die groep van 30 pct. hebben mij gevraagd hier namens hen te spreken. Uw fractie bereikt daar amper 10 pct. (*De Voorzitter hamert.*)

M. Eicher. — Monsieur le Président, monsieur le Premier ministre, mesdames et messieurs les ministres, chers collègues, en tant que membre germanophone de cette assemblée, c'est dans ma langue maternelle, notre troisième langue nationale, que je vais commencer mon intervention. J'espère que vous ferez l'effort de m'écouter.

Geachte Voorzitter, geachte Eerste minister, geachte ministers, collega's, in de hoedanigheid van Duitstalig lid van deze vergadering zal ik mijn redevoering in mijn moedertaal, onze derde nationale taal, beginnen. Ik hoop dat u aandachtig zult toelisteren.

Sehr geehrter Herr Präsident, sehr geehrter Herr Premierminister, sehr geehrte Herren und Damen Minister, Werte Kollegen, in den vergangenen Jahren hat sich der Verfassungsgeber bereits mehrmals mit der Neufassung von Artikel 59ter befasst. Dabei ist es des öfteren zu Abstimmungsspannen gekommen, weil entweder die eine oder andere Fraktion den Saal verlassen hat, um auf diese Weise das Zustandekommen des notwendigen Anwesenheitsquorums zu verhindern, oder aber weil die Regierung Texte vorgelegt hatte, die nicht von einer breiten Mehrheit getragen wurden und für deren Verabschiedung die Mehrheitsfraktionen auf das Zustandekommen einer Zufallsmehrheit spekuliert hatten.

Auf diese Weise sind der deutschsprachigen Gemeinschaft wertvolle Monate und Jahre verloren gegangen. Während die anderen Gemeinschaften und Regionen bereits seit 1980 über neue Institutionen, erweiterte Kompetenzen und eigene Organe verfügen, müssen sich die deutschsprachigen Bürger unseres Landes immer noch mit den in vielfacher Hinsicht unbefriedigenden Lösungen begnügen, die im Gesetz von 10. Juli 1973 über den Rat der deutschen Kulturgemeinschaft vorgesehene sind. Der RdK verfügt nur über eine begrenzte Gesetzgebungshoheit und über keine von ihm gewählte und vor ihm verantwortliche Exekutive. Im Bereich der Verwaltungsstrukturen für die deutschsprachige Gemeinschaft spotten die Mängel und Unzulänglichkeiten jeder Beschreibung. Auch im Bereich der Finanzen sind der deutschsprachigen Gemeinschaft durch das Hinauszögern der Staatsreform wertvolle Mittel, wie etwa die seit mehreren Jahren an die anderen Gemeinschaften gezahlten Steuerrückerstattungen, verloren gegangen.

In den letzten Jahren ist mehr als genug über das neue Statut der deutschsprachigen Gemeinschaft geredet worden. Nun gilt es, Beschlüsse zu fassen, Verfassungs- und Gesetzesänderungen zu verabschieden und die Staatsreform für das Gebiet deutscher Sprache in die Tat umzusetzen.

Auch als Oppositionspartei sind die Sozialisten bereit, ihren Beitrag zum Zustandekommen des neuen Ostbelgienstatutes zu leisten. Dies haben sie bereits in der Kammer bewiesen und dies werden sie auch in diesem Hause unter Beweis stellen.

Le texte du nouvel article 59ter tel qu'il a été adopté par la Chambre et tel qu'il est proposé par notre commission des Réformes institutionnelles est conforme à la volonté d'une large majorité des germanophones telle qu'elle a été démocratiquement exprimée dans l'avis que le RdK a rendu sur le projet de loi d'exécution le 2 avril dernier. Je cite: «Der Rat hat mit Genugtuung die Verabschiedung der neuen Fassung des Artikels 59ter der Verfassung in der Kammer zur Kenntnis genommen und erklärt sich mit dessen Inhalt einverstanden.»

Depuis des années, les germanophones revendiquent le pouvoir décentral en matière culturelle et personnalisable ainsi que la mise en place d'un exécutif spécifique, élu par le Conseil de la Communauté germanophone et responsable devant lui. L'article 59ter dont nous

débattons aujourd'hui ne se limite cependant pas à la satisfaction de cette aspiration légitime des germanophones et à la création d'une troisième communauté à part entière.

Cet article répond également au souhait des germanophones qui ne veulent pas seulement une égalité de droit, mais aussi une prise en considération de leur situation spécifique. La délimitation des matières nationales, régionales et communautaires dans notre droit constitutionnel n'a pas été élaborée sur la base de considérations s'inspirant de la situation des 65 000 germanophones habitant sur un territoire de 850 km² à l'Est du pays. Comme tous les éléments fondamentaux de la nouvelle structure de l'Etat belge, cette délimitation s'impose à eux comme une règle invariable sur le contenu de laquelle ils n'ont aucune influence. C'est pourquoi les germanophones ont toujours demandé que leur autonomie ne soit pas limitée aux seules matières communautaires, mais qu'il soit également possible que le Conseil germanophone et son exécutif soient chargés d'attributions dans les matières restées nationales ou devenues régionales. Aussi légitime qu'elle soit, cette revendication se heurte évidemment à des difficultés juridiques et pratiques majeures au niveau de sa réalisation. Les paragraphes 3 et 4 du nouvel article 59ter prévoient des solutions originales qui rencontrent les exigences des germanophones, tout en restant compatibles avec les structures fondamentales de la Belgique régionalisée.

De heer Van In. — Dat meent u toch niet!

De heer Luyten. — Dat ze Waal worden is een feit.

M. Eicher. — Ainsi, les organes de la Communauté germanophone pourront être chargés par la loi de compétences d'exécution dans les matières restées nationales. Ainsi, et ceci est fondamental, les organes de la Communauté germanophone pourront exercer des compétences dans les matières régionales sans que l'appartenance de la Région de langue allemande à la Région wallonne soit à aucun moment mise en question.

Alors que l'élargissement des compétences du conseil ou de l'exécutif de la Communauté germanophone dépendra d'une décision souveraine et unilatérale du législateur national, l'extension des compétences en matière régionale pourra être réalisée de commun accord entre le conseil de la Région wallonne et celui de la Communauté germanophone.

De heer Luyten. — Denkt u dat u er beter zult aan toe zijn wanneer u van de Walen afhangt dan wanneer u door het Nationale Parlement zou worden bediend? Dat kunt u toch niet menen als u de geschiedenis van de jongste twintig jaar bekijkt.

Wanneer u na de zware verdrukking van 1945 terug op de kaart van dit land verschijnt ingevolge de taalwetten van 1963, dan is dat dank zij de Vlamingen en niet dank zij de Walen die na 1945 gezegd hebben dat u volledig moest worden verfranst. Dat weet u toch, mijnheer Eicher.

De heer Eicher. — Vandaag zijn wij 1983 en niet meer 1963, mijnheer Luyten!

Fait tout à fait exceptionnel en droit constitutionnel: la Communauté germanophone sera associée à part entière à la décision conduisant à l'élargissement de ses compétences. Rien d'étonnant à ce que le pouvoir d'initiative en ce qui concerne l'attribution de nouvelles compétences au conseil soit organisé d'une manière différente du pouvoir d'initiative en ce qui concerne l'exercice des compétences appartenant au conseil.

D'aucuns ont voulu y voir une entorse au régime parlementaire. En réservant aux exécutifs respectifs l'initiative de proposer les décrets confiant l'exercice de compétences régionales aux organes de la Communauté germanophone, le constituant adopte une formule sage et garante de l'efficacité. De par sa nature spécifique, cette décision doit préalablement être négociée dans tous ses détails entre les exécutifs de la Région wallonne et de la Communauté germanophone. Ce n'est que sur base d'un tel accord que les conseils respectifs seront en mesure de statuer souverainement et en dernier ressort sur la solution qui leur sera proposée. Dans pareil mécanisme, qui s'inspire d'ailleurs de la technique des accords internationaux ou intercommunautaires, il n'y a pas place pour des initiatives parlementaires individuelles.

La mission des conseils et de leurs membres se situe évidemment à un autre niveau. En effet, à tout moment, ils ont la possibilité de contrôler l'action de leurs exécutifs et de les sanctionner par une motion de censure.

Gedurende de voorbije weken en maanden hebben verschillende pressiegroepen en personen uit het Duitse taalgebied getracht de Vlaamse openbare mening, en zeker de Vlaamse senatoren, tegen deze wijziging van grondwetsartikel 59ter te mobiliseren. Daarbij wordt enkel meer olie op het vuur gegoten. Dat willen diegenen die de Duitse gemeenschap in het conflict tussen Vlamingen en Walen willen betrekken. Er werd ook beweerd dat door het nieuwe grondwetsartikel de Duitstaligen van een Belgische in een Waalse minderheid worden veranderd. Niets is echter minder waar.

De heer Luyten. — U zijt toch nu lid van het Waalse gewest.

De heer Eicher. — Het statuut van de derde gemeenschap in ons land wordt door de Grondwet en door de wetgever vastgelegd. Enkel met betrekking tot de verruiming van de bevoegdheden inzake regionale aangelegenheden, voorziet de Grondwet in een overeenkomst tussen de Raad van het Waalse Gewest en de Raad van de Duitstalige Gemeenschap.

Door het nieuwe artikel 59ter zal de Duitstalige gemeenschap de derde gelijkwaardige gemeenschap van het land worden en zal haar de mogelijkheid worden geboden om in de toekomst ook andere aangelegenheden autonoom te regelen.

De heer R. Maes. — Dat is niet waar.

De heer Eicher. — Deze bevoegdheden kunnen haar in uitvoering van paragraaf 4 door de nationale wetgever en in uitvoering van paragraaf 3 door een tussen de Duitse Gemeenschap en het Waalse Gewest gesloten overeenkomst worden overgedragen.

Geachte collega's, door dit statuut zullen talrijke minderheden in Europa de Duitstalige minderheid in België benijden. Ook het geschreeuw van enkele extremisten kan hieraan niets veranderen.

De heer Luyten. — Mijnheer Eicher, mag ik u een goede bepaling geven van het woord «extremisme», toen dat in Vlaanderen tegen ons werd gebruikt?

«Extremisme is het domme woord waarmee men diegenen wil lam slaan die de moed hebben de consequenties uit hun opvattingen te trekken.»

De heer Eicher. — Ik heb extremisme gezegd en ik blijf daarbij.

Je voudrais souligner une fois encore que la majorité des habitants des cantons de l'Est souhaite l'adoption du nouvel article et un resserrement des liens avec — j'y insiste — «toutes» les communautés de Belgique.

Les antagonismes communautaires, à l'intérieur de la Belgique, nous attristent profondément. Vivant dans une région frontalière et trop souvent victimes de nationalismes rigides et excessifs, nous préférons un esprit européen, un fédéralisme qui unit et non un fédéralisme qui divise.

Il est vrai aussi que des négativistes permanents, à l'intérieur de notre pays, soutiennent les négativistes permanents de chez nous. C'est un peu dans la tradition et, à ce propos, on a déjà dit beaucoup de choses. Je vous demande, chers collègues, de ne pas tenir compte des agissements de cette minorité. Venez chez nous et vous verrez comment la majorité de notre population pense et agit en faveur d'une compréhension réciproque.

Une fois de plus, je vous demande à tous: faites-nous confiance!

Im Interesse der deutschsprachigen Bevölkerung unseres Landes, in Übereinstimmung mit dem demokratisch geäußerten Willen der Vertreter dieser Bevölkerung und aus persönlicher Überzeugung fordere ich alle Senatoren dieses Hauses auf, dem vorliegenden Text zur Neufassung von Artikel 59ter der Verfassung zuzustimmen.

Ich danke für Ihre Aufmerksamkeit.

Je vous remercie de votre attention. (*Applaudissements sur les bancs socialistes.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Bondt.

De heer De Bondt. — Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, goede collega's, als ik mij niet vergis, is het tijdens deze legislatuur de eerste keer dat de Senaat die samen met de Kamer van volksvertegenwoordigers de grondwetgevende vergadering vormt, een herziening van de Grondwet bespreekt. Dit gebeurt hier vandaag precies op het historische ogenblik van de vierendertigste verjaardag van de vestiging van de Grondwet van de Duitse Bondsrepubliek. Deze Grondwet is voor velen onder ons bij het nadenken over de

hervorming van de Belgische Staat een bron van inspiratie geweest. Inmiddels is deze Grondwet van de Duitse Bondsrepubliek weinig keren gewijzigd. Dit zou ons tot een zekere schroom moeten aanzetten als wij in eigen land een grondwetsherziening wensen aan te vatten.

Dames en heren, u zult opmerken dat ik mij in mijn toespraak niet zal installeren in het stelsel van de volmachten. Met betrekking tot deze aangelegenheid zal ik mij volledig kwijten van de plicht die ik als senator in deze grondwetgevende vergadering op mij heb willen nemen.

De heer Leemans treedt opnieuw als voorzitter op

Mijn uiteenzetting zal uit drie punten bestaan. In een eerste punt zal ik spreken over de gedachte die ik ook tijdens voorgaande grondwetgevende vergaderingen reeds ter sprake bracht, of tijdens een zelfde grondwetgevende vergadering een artikel van de Grondwet meer dan één keer kan worden gewijzigd. In een tweede punt, mijnheer de rapporteur, zal ik mij aansluiten bij een deel van de toespraak die u hier op deze tribune hebt gehouden. Ten derde en ten gronde, zal ik mij afvragen of door de vóór ons liggende teksten tot wijziging van artikel 59ter de coherentie van het geheel van de staatkundige opbouw van België al dan niet wordt gehandhaafd. Daarbij wil ik mij ook afvragen of in geval van aanneming van de voorgedragen teksten de functionering van ons staatsbestel erdoor nog meer dan vandaag het geval is, efficiënt wordt of integendeel verbeterd wordt en beschermt wordt tegen de risico's van inconsistentie. Op een ander ogenblik tijdens de bespreking van deze wijziging wil ik ook terugkomen op paragraaf 3 van artikel 59ter die ons werd voorgedragen in een tweede document overgemaakt door de Kamer van volksvertegenwoordigers.

Eerste punt, collega's, u zult opmerken dat de Kamer op 2 juli 1982, medio vorig jaar dus, een tekst van 59ter goedgekeurde bestaande uit de paragrafen 1 en 2, paragrafen 4, 5, 6 en 7 en een overgangsbepaling. De Senaat kreeg hiervan slechts kennis op 20 januari van dit jaar. Een hoogstmerkwaardige situatie. Hoe komt het dat de Senaat zo laat kennis kreeg van de aldus goedgekeurde tekst van 59ter? Over deze vraag kan ik natuurlijk van op de tribune van de Senaat geen uitsluitsel geven. Misschien is de verzending van een paragraaf 3 van 59ter in de Kamer aangenomen op 20 januari 1983 en op dezelfde dag overgezonden aan de Senaat samen met de goedgekeurde teksten van de paragrafen 1, 2, 4, 5, 6 en 7, en de overgangsbepaling, een uitleg.

In de Senaat heeft de commissie, mijnheer de rapporteur, kennis genomen van beide documenten. Is dit wel in overeenstemming met onze gebruiken? De artikelen van de Grondwet worden artikel per artikel nagezien, gewijzigd, overgezonden aan de andere Kamer, en afgekondigd door de Koning. In dit geval is er een separate behandeling geweest van sommige delen van 59ter in de Kamer. De voorzitter van de Kamer heeft nagelaten het aldus goedgekeurde 59ter over te zenden aan de Senaat nadat paragraaf 3 van het artikel door de Kamer werd verworpen. Pas later heeft de Kamer op voordracht van wie het behoort, een nieuwe paragraaf 3 goedgekeurd op de wijze voorgeschreven door de Grondwet. Dit probleem moet onze aandacht gaande houden. Wat geschied is, is geschied. Dit geval toont echter aan dat de thesissen van degenen die beweren dat elk artikel van de Grondwet tijdens een zelfde grondwetgevende legislatuur maar één keer kan worden herzien, hoe langer hoe zwakker wordt. In dit geval werd door één Kamer op eenzijdige wijze besloten een artikel dat geamputeerd werd goed te keuren, te onthouden aan het onderzoek van de andere Kamer tot op het ogenblik dat de eerste Kamer in staat was het eerst weggelaten gedeelte in een nieuwe versie opnieuw aan te nemen.

In document 100, nummer 4, 3°, staat de tekst van paragraaf 3 dat een halfjaar later door de Kamer is goed bevonden.

Ik akteer alleen in de Senaat dat dit hier gaat om twee documenten, document 100, nummer 4, 2°, en het document 100, nummer 4, 3°. De Senaat zal zich over deze twee documenten afzonderlijk uitspreken. In het verslag heb ik gelezen, mijnheer de verslaggever, dat de commissie daar geen moeilijkheden in heeft gezien. De commissie heeft zich in één keer uitgesproken over beide documenten. Men zou bijgevolg kunnen menen dat aan de Senaat een artikel 59ter wordt voorgelegd bestaande uit paragraaf 1 tot en met paragraaf 7 alsmede de overgangsbepalingen. Dat is niet het geval. Aan de Senaat worden twee documenten voorgelegd die door de Kamer zijn overgezonden, document 100, nummer 4, 2° en document 100, nummer 4, 3°. Dit zijn twee onderdelen die, als ze

beide worden goedgekeurd, zullen worden ingeschoven in een nieuw artikel 59ter. Niet het volledige artikel 59ter wordt hier behandeld.

Dit toont aan dat hetzelfde artikel wel degelijk simultaan tweemaal wordt besproken en tweemaal wordt gewijzigd.

Niet iedereen hoeft het daarmee eens te zijn. Aan de stelling dat elk artikel tijdens één en dezelfde periode van grondwetsherziening slechts eenmaal kan worden herzien wordt hier toch afbreuk gedaan.

Mijnheer de verslaggever, u hebt op uw gebruikelijke vriendelijke manier aan de regering laten weten, niet dat het u verwonderde, maar wel dat het u bekend was dat de regering een ontwerp van wet in uitvoering van artikel 59ter van de Grondwet in de Kamer aanhangig heeft gemaakt. Zoals het hoort draagt een ontwerp van de regering dat bij de Kamers aanhangig wordt gemaakt de handtekening van de hoge autoriteiten die wij kennen.

Dat ontwerp werd aanhangig gemaakt op een ogenblik dat de grondwettelijke basis nodig voor de behandeling van het ontwerp, niet aanwezig was.

De verslaggever heeft u erop attent gemaakt dat er enkel sprake kan van zijn in de Kamer over te gaan tot de eindstemming over dat ontwerp van wet, dan nadat de Senaat, het artikel 59ter heeft goedgekeurd en dat het bekrachtigd is door de Koning, voor zover althans de Senaat dat artikel 59ter *ne varietur* goedkeurt.

Ik hoef niet die vriendelijke toon van de verslaggever aan te slaan. Ik zeg: heren ministers, dit is misbruik van de uitvoerende macht.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Neen.

De heer De Bondt. — Het komt u niet toe een oordeel te vellen over de grondwettelijke basis die noodzakelijk is voor een ontwerp van wet in uitvoering van artikel 59ter. Het komt u toe, met alle eerbied die u verschuldigd bent aan de drie takken van de wetgeving, een dergelijke ontwerp slechts in te dienen bij een van de Kamers op het ogenblik dat artikel 59ter als zodanig in de Grondwet is ingeschreven.

Ik weet het, u hebt andere overwegingen. Dat is de macht van de uitvoerende macht. U vergist zich echter.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Ik protesteer hiertegen.

De heer De Bondt. — Ik verwacht geen gelijk van de regering, maar het is mijn plicht u erop te wijzen dat dit een fout is van de uitvoerende macht. U wint hier niets mee, ook geen tijd, want die tijdwinst houdt de afbraak in van het respect voor de parlementaire democratie, waar u zelf aan meewerkt.

Ik zeg dat wat minder vriendelijk dan de verslaggever, maar hij denkt hier ongetwijfeld hetzelfde over. Als gewezen minister van Binnenlandse Zaken heeft hij wellicht meer eerbied voor de instellingen dan ik ooit zou kunnen opbrengen.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Mijnheer De Bondt, ik wijs u erop dat op zeker ogenblik de commissie van de Senaat heeft aangedrongen opdat wij dat wetsontwerp zouden indienen.

De heer De Bondt. — Dan heeft de commissie van de Senaat zich op dit punt vergist.

Ik kom nu tot de kern van de zaak. Mijn uitgangspunt is niet artikel 1 van de Grondwet waarvan ik nu abstractie maak, maar wel artikel 3ter van de Grondwet. In dit artikel wordt bepaald dat er drie gemeenschappen zijn in dit land. In de formulering van dit artikel wordt geen enkele articulatie gemaakt in meer of in min naar één van die drie gemeenschappen. Grondwettelijk gezien hebben deze drie gemeenschappen dus dezelfde waarde.

Wanneer ik de inhoud van artikel 59ter vergelijk met de inhoud van artikel 59bis stel ik vast dat dit laatste artikel de aangelegenheden regelt met betrekking tot de Vlaamse gemeenschap en tot de Franse gemeenschap, terwijl artikel 59ter deze aangelegenheden regelt voor de Duitstalige gemeenschap. Vermits in artikel 3ter van de Grondwet deze gemeenschappen op dezelfde wijze worden gedefinieerd, kan men aannemen dat zij, in grondwettelijke termen uitgedrukt, op gelijke wijze worden behandeld.

Er is een groot parallelisme tussen artikel 59bis en artikel 59ter, zowel *ratione materiae* als *ratione loci*. Is artikel 59bis coherent, dan is artikel 59ter ook coherent.

De enige moeilijkheid en het enig verschil tussen 59ter dat thans voorligt, inzonderheid in de paragrafen 1 en 2, en artikel 59bis in de paragrafen 1, 2, 2bis, 4 en 4bis is, dat de bevoegdheden en de samenstelling van de Raad en van de executieven krachtens 59ter bij gewone wet zal worden gevestigd, terwijl dit krachtens 59bis wordt gevestigd bij wet aan te nemen door een meerderheid zoals aangeduid in artikel 1 van de Grondwet.

Naar mijn gevoel kan dit niet doorgaan, aangezien dit grote risico's schept van coherentie. Over welke aangelegenheden gaat het? Enerzijds gaat het over de samenstelling van de Raad, het wetgevend orgaan van de Duitstalige gemeenschap, en de samenstelling van de executieve, die de uitvoerende macht in de Duitstalige gemeenschap zal uitoefenen. Anderzijds gaat het over het geven van een inhoud aan de culturele bevoegdheden, aan de persoonsgebonden bevoegdheden en aan de samenwerking tussen de gemeenschappen in de Belgische Staat en met het buitenland.

Indien men dit bij gewone wet regelt, heeft men geen zekerheid dat de omvang van deze bevoegdheden identiek zal zijn als die van de bevoegdheden die aan de twee andere gemeenschappen worden toegekend, krachtens de quasi constitutionele wet van 8 augustus 1980. De gevolgen daarvan zal ik straks even toelichten. Bovendien kan elke wet die bij gewone meerderheid wordt goedgekeurd, in een land dat hoofdzakelijk bicommunautair is, bij elke samenstelling van een nieuwe regering het voorwerp zijn van negociatie in min of in meer. Dit brengt de bestendigheid van de werking, zowel van het wetgevend orgaan als van de executieve en inhoudelijk de bestendigheid van de rechten van de burgers, wegens wijziging van de bevoegdheden, in het gedrang.

Het is niet omdat artikel 59ter inhoudelijk drie jaar later wordt gewijzigd dan artikel 59bis, dat het in draagwijdte verschillend moet zijn. Immers, het uitgangspunt is identiek, namelijk artikel 3ter van de Grondwet, dat handelt over de werking van de gemeenschappen.

Ik kom nu even terug op het gevaar dat zou kunnen ontstaan wanneer wij genoeg nemen met de tekst die thans wordt voorgedragen en waardoor de wetgever de bevoegdheden kan bepalen van de Duitse gemeenschap op cultureel en op persoonsgebonden gebied, evenals op het gebied van de samenwerking tussen de gemeenschappen. Stel u even voor dat die bevoegdheden niet identiek zijn, naar omvang kleiner zouden zijn dan de bevoegdheden die thans aan de Franse en aan de Vlaamse Gemeenschap zijn toevertrouwd. Er is dan een residu, namelijk het verschil tussen datgene wat door de wet van 8 augustus 1980 is overgedragen aan de twee grote gemeenschappen en hetgeen bij gewone wet in uitvoering van artikel 59ter wordt overgedragen aan de Duitse gemeenschap. Dat residu is voorwerp, voor zover het aanleiding geeft tot wetgeving, van de aandacht van de nationale vergaderingen van Kamer en Senaat. Men moet toegeven dat wat betreft de doorzichtigheid van de nieuwe structuren die men aan de Staat wil geven en in acht genomen het feit dat ons stelsel — jammer genoeg naar mijn persoonlijke mening en die van vele anderen —, deze niet zo goed is geconcipeerd, omdat de bevoegdheden die men aan de gemeenschappen en de gewesten heeft overgedragen, exclusieve bevoegdheden zijn en er geen enkele hiërarchie is georganiseerd in de Nationale Staat. Dat kan niet goed werken.

De regering zal mij allicht antwoorden dat ik mij kunstmatige zorgen maak en dat zij ervoor heeft gezorgd dat in het ontwerp dat aan de Kamer werd toevertrouwd, de bevoegdheden inzake de culturele en de persoonsgebonden aangelegenheden en de aangelegenheden betreffende de samenwerking tussen de gemeenschappen, precies die bevoegdheden zijn die thans in de wet van 8 augustus 1980 zijn ingeschreven. Dan kan ik alleen maar hulde brengen aan deze regering, omdat ze precies de moeilijkheden heeft ondertekend die ik hier thans toelicht. Deze regering — ik hoop dat ze zich nog lang zal bevinden waar ze zich thans bevindt — zal morgen verdwijnen. Dan komt er een andere regering en een ander Parlement die op ieder ogenblik bij gewone wet en naargelang van de inhoud van de regeringsverklaring de wet kunnen wijzigen. Dat is geen goede opbouw. De goede opbouw van een quasi federale of geregionaliseerde Staat, op basis van drie gemeenschappen die principieel gelijke waarde hebben, is dat de bevoegdheden die de Nationale Staat afstaat aan elk van de gemeenschappen, worden afgestaan met een zelfde overtuigingskracht, een zelfde gebaldheid, als de manier waarop men ze heeft afgestaan aan de twee grote gemeenschappen van het land. Ik kan erin komen wanneer men mij zegt dat de meerderheid die bedoeld is in artikel 1, laatste lid, hier in wezen niet noodzakelijk is, omdat het hier niet gaat over tegenstellingen tussen de twee grote gemeenschappen van het land. Hier zou kunnen volstaan dat men de bevoegdheden aan de Duitse gemeenschap en de werking van de Raad en de samenstelling van de Raad en de executieve bepaalt met de tweederdemeerderheid, die

nodig is voor het amenderen van de Grondwet. Het is de geest van de Grondwet dat, wanneer exclusieve bevoegdheden die krachtens de Grondwet met betrekking tot de Duitstalige gemeenschap, toevertrouwd zijn aan beide Kamers, worden afgestaan aan de Duitstalige gemeenschap, die aldus de toelating krijgt te decreteren met kracht van wet, zonder dat de mogelijkheid bestaat daarvan iets terug te nemen, zulks moet gebeuren met dezelfde intensiteit als deze waarmee men de Grondwet als zodanig verandert.

Dit is mijn kritiek op het stelsel, kritiek die is geïnspireerd door mijn zorg voor coherentie.

Als wij morgen artikel 59ter aanvaarden in de zin zoals het vandaag wordt voorgesteld en wij het bewuste ontwerp van wet, dat in de Kamer aanhangig is, goedkeuren — met een gewone meerderheid uiteraard — en die wet ook promulgeren, dan moet men mij eens de coherentie van het systeem aantonen. Artikel 3ter van de Grondwet maakt immers geen enkele articulatie tussen de drie gemeenschappen.

Vast staat dat de Duitstalige gemeenschap naar omvang minder belangrijk is. Dit is een feit, dat trouwens herhaaldelijk werd onderstreept. Er werd echter in artikel 3ter geen articulatie ingebouwd. Daaruit blijkt dat wij te doen hebben met drie gemeenschappen die in essentie volkomen gelijk zijn. Wij zouden een artikel 59ter kunnen goedkeuren dat gelijklopend is met artikel 59bis, als wij ten minste uit dit laatstgenoemd artikel de fameuze paragraaf 3 lichten die betrekking heeft op de bijzondere toestand van het gelijktijdig aanwezig zijn van de twee grote gemeenschappen in het hoofdstedelijk gebied.

Mochten wij morgen de vrijheid hebben de Grondwet te herschrijven, zouden wij maar één artikel meer nodig hebben voor het vastleggen van de drie gemeenschappen en zouden wij van paragraaf 3 van artikel 59bis een afzonderlijk artikel maken. Op die manier zou er wel coherentie zijn. Dit zou echter met zich meebrengen dat de wetten die de inhoud bepalen van de gemeenschapsbevoegdheden — culturele bevoegdheid, bevoegdheid voor de persoonsgebonden materies, bevoegdheid voor de samenwerking tussen de gemeenschappen —, tot stand komen geïnspireerd door één en dezelfde wilsuitdrukking van beide wetgevende vergaderingen, en niet zoals thans dreigt te geschieden de ene door de wil van een tweederdemeerderheid plus een meerderheid in elke taalgroep en de andere door de wil van een gewone meerderheid.

In geen enkele democratische samenleving is de gewone meerderheid een voldoende waarborg voor de constitutionele opbouw. Lees er welk artikel ook, van om het even welke constitutie op na, hetzij van een pluralistische democratie, hetzij van een democratie achter het IJzeren Gordijn: elke wijziging van de Grondwet en de consequenties daarvan, behoeft in elke samenleving een gekwalificeerde meerderheid. Dit zou ook naar mijn gevoel het geval moeten zijn met het bepalen van de competentie en de werking van de Duitse Raad, tenzij men argumenten zou aanbrengen die mij alsnog van mening zouden kunnen doen veranderen.

Mijnheer de Voorzitter, collega's, wat paragraaf 3 betreft, document nr. 104/3, zal ik mij nu van commentaar onthouden omdat één van onze collega's een amendement hierop heeft ingediend. Het zal mij dan gemakkelijker vallen op het ogenblik dat dit amendement ter sprake komt mijn standpunt te verdedigen. (*Applaus op sommige banken van de meerderheid.*)

M. le Président. — La parole est à M. Jean Gillet.

M. J. Gillet. — Monsieur le Président, chers collègues, j'ai toujours défendu le point de vue selon lequel, s'ils n'étaient pas irréalisables ou excessifs, les vœux de la population de langue allemande devaient inspirer le statut de la Communauté germanophone.

Le texte de l'article 59ter transmis par la Chambre et adopté en commission remplit cette condition.

En effet, le Conseil de la Communauté culturelle allemande, composé de membres élus directement par nos concitoyens germanophones a tenu, dans sa résolution du 2 avril 1983, à exprimer sa totale approbation au texte qui nous est aujourd'hui soumis.

L'attribution de compétences identiques à celles des deux grandes communautés dans les matières culturelles et personnalisables n'est pas seulement raisonnable, mais elle constitue tout simplement la consécration d'un souhait légitime: la Communauté germanophone étant reconnue en tant que telle par l'article 3ter de la Constitution au même titre que les deux autres communautés, il faut lui confier les mêmes pouvoirs.

En outre, la proposition de l'article 59ter ouvre une possibilité à la Communauté germanophone dans les matières régionales, en disposant que la Région wallonne et la Communauté germanophone peuvent décider de commun accord de conférer l'exercice de certaines compétences de la Région wallonne à la Communauté germanophone.

Il me semble judicieux de prévoir une telle possibilité. L'évolution rapide de la réforme de l'Etat montre que ce qui était, il y a quelque temps, considéré comme utopique est parfois admis unanimement maintenant et, si besoin en est, la décennie écoulée nous en fournit une confirmation éclatante pour la Communauté germanophone.

Lors du vote de l'article 59ter en 1970 et de la loi sur le Conseil de la communauté culturelle allemande en 1973, personne n'imaginait un texte de l'ampleur de celui qui nous est aujourd'hui soumis. Il est donc sage d'adopter un article suffisamment souple en matière régionale, d'autant plus qu'il ne faut pas perdre de vue que la limite entre matières régionales et matières communautaires est parfois très ténue. Je n'en veux pour preuve qu'un exemple: le tourisme est une matière culturelle; la protection de la nature, par exemple, les parcs naturels, est une matière régionale. Pour la Communauté germanophone, ces deux domaines sont intimement liés: région très touristique, les neuf communes de langue allemande constituent la plus grande partie du parc Ardennes-Eifel. Quoi de plus logique que de donner tout au moins la possibilité à la Communauté germanophone, compétente pour le tourisme, d'exercer un jour, moyennant accord avec la Région wallonne, certaines compétences en ce qui concerne les parcs naturels?

L'amendement de la Volksunie tend à confier au législateur ordinaire le soin de déterminer les matières régionales dont l'exercice sera transféré à la Communauté germanophone. Une telle proposition est inacceptable pour les membres wallons de notre assemblée. Il ne peut, en effet, être question de retirer certaines compétences à la Région wallonne sans que celle-ci ne marque son accord. Cette position a d'ailleurs été comprise et acceptée par nos collègues flamands qui, dans des questions similaires, ont accepté l'insertion de mécanismes de protection pour les francophones: ainsi, les lois d'exécution de l'article 59bis de la Constitution doivent être adoptées à la majorité spéciale, c'est-à-dire, majorité des deux tiers et majorité simple dans chaque groupe linguistique. La majorité simple dans chaque groupe linguistique a précisément été prévue afin d'éviter qu'une majorité flamande au Parlement ne puisse imposer certains droits ou certaines obligations à la Communauté française ou à la Région wallonne contre leur gré.

Il convient de se laisser guider par un raisonnement analogue aujourd'hui. Dès lors, je pense qu'il est normal de laisser aux parties directement concernées, la Région wallonne et la Communauté germanophone, le soin de s'entendre à ce sujet.

A mes collègues francophones, je voudrais dire que nous avons toutes raisons d'être favorable au texte proposé: une attitude contraire équivaudrait à dire que nous ne faisons confiance ni à la Région wallonne, c'est-à-dire à nous-mêmes, ni à la Communauté germanophone. A cet égard, il est utile de rappeler les paroles prophétiques de M. Perin, lors du vote de la loi de 1973 sur le Conseil de la communauté culturelle allemande: «En tant que stratégie face à l'autre communauté — flamande —, il serait très fâcheux que certains de nos compatriotes de langue allemande, soucieux de l'égalité de leurs droits aient le sentiment que c'est dans la Communauté flamande qu'ils trouveraient aide et protection, respect de leurs droits, et non pas dans la nôtre. C'était l'erreur politique et psychologique monumentale à ne pas commettre. Or, vous l'avez commise. Peut-être un jour sera-t-elle réparée.»

Nos concitoyens germanophones approuvent le texte proposé et je suis persuadé qu'ils en saisissent l'importance. Ils ne se laisseront pas égarer, comme les bateliers du Rhin par les chants fallacieux de la *Lorelei* qui attirait les bateaux sur les écueils. Je veux parler des déclarations polémiques du Parti des Belges de langue allemande, dont certains collègues se font ici l'écho en prétendant que l'adoption du texte transmis par la Chambre aurait pour conséquence que les germanophones cesseraient désormais de relever de l'Etat national pour être transférés à la Région wallonne. Cette affirmation est le contraire de la vérité: que certains le regrettent ou non, l'appartenance des neuf communes de langue allemande à la Région wallonne est un fait légalement consacré depuis plusieurs années et, plus précisément, depuis les lois d'application de l'article 107^{quater} de la Constitution, c'est-à-dire la loi de régionalisation provisoire de 1974 et la loi spéciale de réformes institutionnelles d'août 1980.

Autrement dit, à l'heure actuelle, et indépendamment de l'article 59ter, la Région de langue allemande fait partie de la Région wallonne et cet état de choses ne résulte nullement du texte qui nous est aujourd'hui soumis. Par contre ce texte, partant de la situation

existante, ouvre aux germanophones une possibilité qu'ils n'ont pas actuellement, en prévoyant qu'à l'avenir la Communauté germanophone pourra exercer certaines compétences de la Région wallonne moyennant l'accord de celle-ci. Le texte a donc l'effet inverse de celui que lui prêtent nos collègues de la Volksunie. Il constitue un progrès appréciable pour les germanophones et, en tant que parlementaire de l'arrondissement de Verviers, je m'en réjouis particulièrement.

Herr Präsident, werthe Kollegen, ich denke, dass heute alle, Flamen, Wallonen und Deutschsprachigen, Grund haben sich über das für die Deutschsprachige Gemeinschaft geplante weitgehende Autonomiestatut zu freuen und ich wünsche von ganzem Herzen, dass der vorliegende Text von allen Kollegen gestimmt wird.

Je vous remercie. (*Applaudissements sur les bancs de la majorité.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Weckx.

De heer Weckx. — Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, geachte collega's, het nieuwe artikel 59ter is, anderen hebben dat reeds voor mij gezegd, een belangrijke stap voor de Duitstalige gemeenschap van ons land. Het is ook de verdere afwerking van de herziening van de Grondwet van 1970, verder gezet in 1980.

Dit nieuwe artikel 59ter bevat drie luiken. Het eerste luik, veruit het belangrijkste, is dat van de culturele en de persoonsgebonden materies en van de onderwijsmateries. Voor deze laatste aangelegenheden is het dan wel binnen de grenzen bepaald in artikel 59bis, § 2, 2° van de Grondwet.

Het is in feite een gelijkaardig systeem als dat wat reeds bestaat voor de twee andere gemeenschappen, dus ook voor de samenwerking tussen de gemeenschappen, de internationale culturele samenwerking alsook de internationale samenwerking inzake de persoonsgebonden aangelegenheden. Er kan dus internationale culturele en persoonsgebonden samenwerking zijn van de Duitstalige gemeenschap met haar burenen, en onder meer met de Duitse Bondsrepubliek.

Misschien zijn deze bevoegdheden op bepaalde domeinen nog belangrijker voor de Duitstalige gemeenschap dan voor de twee andere gemeenschappen van dit land. In al deze materies krijgt de Duitstalige gemeenschap de volle wetgevende bevoegdheid. Zij zal autonoom deze wetgeving regelen in haar Raad met decreten, die kracht van wet hebben in het Duitstalige gebied en die op hetzelfde niveau komen als de wetten en de decreten van de Vlaamse gemeenschap en van de Franse gemeenschap.

Bovendien zal de Duitstalige gemeenschap ook een eigen executieve hebben. Het zal de eerste gemeenschap zijn in ons land die een rechtstreeks verkozen raad zal hebben, vermits de leden als dusdanig worden verkozen.

Tot aan de hervorming van de Senaat zal dit inderdaad niet het geval zijn voor de Vlaamse, noch voor de Franse gemeenschap. Ook behoort het recht van initiatief in al deze pas opgesomde materies zowel aan de executieve als aan de individuele leden van de Raad.

De financiële middelen voor de Duitstalige gemeenschap zullen bestaan uit een globaal krediet, de dotatie, maar ook uit *ristorno's*, dus exact hetzelfde systeem als voor de Vlaamse en de Franse gemeenschap. Ook dezelfde waarborgen gelden voor de Duitstalige gemeenschap wat betreft het verbod van discriminatie om ideologische of filosofische redenen.

Dit is dus het eerste zeer belangrijke luik van het nieuwe artikel 59ter.

Het tweede luik bevat een nieuwigheid die niet bestaat voor de twee andere gemeenschappen.

Het is paragraaf 4 van het nieuw artikel 59ter. Hierin wordt bepaald dat zowel de Raad als de executieve van de Duitstalige gemeenschap elke andere bevoegdheid uitoefenen die de wet hen toekent door besluiten en verordeningen. Dit wil dus zeggen dat een gewone wet elke bevoegdheid die nu nog voor andere gemeenschappen of gewesten van dit land nationaal wordt uitgeoefend, kan overdragen aan de Duitstalige gemeenschap.

Daarin is voor de andere gemeenschappen en gewesten van dit land niet voorzien. Voor de Duitstalige gemeenschap schrijven wij dit beginsel in de Grondwet zelf in.

Elke nationale bevoegdheid kan dus worden uitgeoefend bij wijze van besluit of verordening op voorwaarde dat de gewone wet deze toekent aan de instellingen van de Duitstalige gemeenschap.

Tenslotte is er het derde luik. Hierbij dient allereerst te worden aangestipt dat de Duitstalige gemeenschap oorspronkelijk nooit voorzien werd in de wordingsgeschiedenis van de Belgische Staat als een eigen gewest.

Van in het centrum-Harmel tot over de werkgroep van de 28 en de grondwetsherziening van 1970, was er sprake van drie gemeenschappen, waaronder de Duitstalige, maar ook slechts van drie gewesten, die uiteindelijk geresulteerd zijn in het artikel 107^{quater}.

De heer De Bondt. — In het tweede lid van artikel 1 van de Grondwet is ook bepaald dat sommige gebieden van het nationale grondgebied kunnen worden onttrokken aan de indeling.

De heer Weckx. — Dat is juist, mijnheer De Bondt. Maar indien men nu het gevecht verder zet, om ook voor de Duitstalige Gemeenschap een gewest op te eisen, dan gaan wij daar uiteraard nog een hele tijd over doen want dan moet artikel 107^{quater} voor wijziging vatbaar worden verklaard en de bijzondere wet van 8 augustus 1980 worden gewijzigd met bijzondere meerderheid, tengevolge waarvan de Duitstalige Gemeenschap nog wel eens zeer lang op haar autonomie zou kunnen blijven wachten.

De CVP wenst dit de Duitstalige Gemeenschap niet aan te doen. Deze heeft onzes inziens reeds te veel achterstand opgelopen om haar culturele en persoonsgebonden autonomie te verwerven.

Men heeft dan gezocht naar een pragmatisch systeem dat overeen te brengen was met artikel 107^{quater} en met de geest van de bijzondere wet op de hervorming van de instellingen van 8 augustus 1980.

De gewestelijke bevoegdheden waren intussen reeds overgedragen naar het Waalse Gewest, ook wat het Duitse taalgebied betreft en dit in uitvoering van de conceptie van de staatshervorming van 1980.

Zo is men dan tot de pragmatische aanpak gekomen van de huidige paragraaf 3 wat de overdracht betreft van de gewestelijke bevoegdheden van het Waalse Gewest naar de Duitstalige Gemeenschap. Deze overdracht kan slechts geschieden bij onderlinge overeenstemming en bij decreet van de Waalse Gewestraad en van de Duitstalige Gemeenschapsraad en op initiatief van de beide executieven.

Ik geloof niet in de pessimisten die zeggen dat er nu geen overdracht van gewestelijke bevoegdheden zal geschieden. Ik geloof integendeel in de dynamiek van deze pragmatische grondwettelijke oplossing. Het systeem is in elk geval beter dan de aanvankelijke oplossing van de overdracht bij wet met bijzondere meerderheid. Zij het dat de meest zindelijke oplossing deze ware geweest van de overdracht bij wet met gewone meerderheid, oplossing — dat moeten wij eerlijkheidshalve toegeven — die dan weer botste met de filosofie van de grondwetsherziening en de bijzondere wet van 1980.

Derhalve zal de CVP-fractie dan ook de tekst van artikel 59ter aannemen zoals hij in de Kamer en in de Senaatscommissie met ruime meerderheid werd goedgekeurd ten einde de Duitstalige gemeenschap ten spoedigste aan haar rechtmatige autonomie te helpen. (*Applaus op de banken van de CVP.*)

De heer De Bondt. — Voor wanneer de volgende grondwetsherziening?

M. le Président. — La parole est à M. Goossens.

M. Goossens. — Monsieur le Président, mesdames, messieurs, je serai bref car, après les diverses interventions faites à cette tribune, il ne reste pas grand-chose à dire. La philosophie de la proposition de révision de l'article 59ter de la Constitution a été largement exposée à la commission des Réformes institutionnelles du Sénat. Il s'agit assurément d'un problème qui, tout comme d'autres problèmes posés par la réforme de l'Etat, est particulièrement digne de nos préoccupations.

De ce problème, je suis quelque peu informé, non seulement parce que je connais assez bien la région de langue allemande où j'ai fait de fréquents séjours et où j'ai eu de nombreux et amicaux contacts, mais également parce que, en dehors du Parlement, à l'Université de Liège, dans le cadre du service de sciences politiques dont j'assume la direction, j'ai été amené à plusieurs reprises à mettre à l'étude le problème des aspirations de la Communauté allemande et des réponses à donner à ses différents besoins.

Le Sénat, après la Chambre, doit se prononcer sur la révision de l'article 59ter décrétée en 1971, qui a, pour la première fois, donné satisfaction, encore que de façon assez limitée, aux aspirations spécifiques des Belges de langue allemande.

La révision projetée est destinée à renforcer le statut de cette communauté, en étendant et en consolidant ses pouvoirs. Désormais, la communauté disposera d'un pouvoir législatif s'exerçant par voie

de décrets et d'un pouvoir exécutif s'exerçant par voie d'arrêtés et de règlements. Elle sera donc dotée de pouvoirs réels, pouvoirs qui lui faisaient à peu près entièrement défaut jusqu'à présent.

Ces compétences de décision, la communauté possédera dans trois ordres de domaines déterminés: le premier, qui lui est attribué de façon statutaire et en quelque sorte automatique, les deux autres, suite à des décisions qui seront prises.

Le premier domaine est relatif aux compétences communautaires, qui regroupent les différentes matières culturelles, les matières personnalisables, l'enseignement — dans la mesure où celui-ci n'est pas resté national —, la coopération intercommunautaire et la coopération culturelle internationale.

Dans l'esprit de l'article 3ter qui reconnaît aux Belges de langue allemande la nature d'une communauté, il était tout à fait naturel de reconnaître à cette communauté des compétences communautaires. Celles-ci seront calquées sur celles des deux autres communautés. Elles ne le seront pas entièrement toutefois: elles feront l'objet d'une loi spéciale dont les dispositions pourront, en fonction des besoins propres de la Communauté de langue allemande, être tantôt identiques, tantôt différentes de celles qui concernent les autres communautés.

Deuxième domaine de compétences: les compétences de caractère régional. Ici, des problèmes se sont posés. Si l'octroi de compétences communautaires était tout à fait normal à partir du moment où on reconnaissait aux Belges de langue allemande la qualité de membres d'une communauté, il n'en allait pas de même de l'attribution de compétences régionales puisque les Belges de langue allemande se situent au sein de la Région wallonne, dotée elle-même de compétences de cette nature. Mais il est un fait que la population de langue allemande désire depuis un certain temps exercer un certain nombre de compétences régionales.

Cette population est concentrée en deux territoires — séparés par un étroit couloir — avec lesquels elle entretient des rapports particuliers. Assez naturellement, elle entend voir consacrer ces rapports dans l'édifice institutionnel.

Il s'agit là d'aspirations qu'on a cherché à satisfaire dans la mesure des possibilités. Mais, par ailleurs, il ne pouvait être question de faire abstraction de la Région wallonne voisine, jouissant de compétences territoriales, tout comme la Région flamande et comme demain, espérons-le, la Région bruxelloise; il fallait veiller à ne pas démanteler ces compétences territoriales.

Un compromis a été trouvé — dont l'avenir nous révélera s'il était bon — en permettant l'exercice de ces compétences par les organes de la Communauté de langue allemande, en vertu d'une décision prise par décrets, de commun accord, par les deux conseils intéressés sur proposition de leur exécutif respectif.

Il ne s'agit pas, a-t-on précisé, d'un transfert de compétences proprement dit, mais d'une sorte de transfert d'exercice de compétences. Le verbe «exercer», utilisé par le paragraphe 3 de la proposition, le montre clairement.

Grâce à cette clause nouvelle, la communauté, après accord de la région, pourra assumer l'exercice de certaines des compétences territoriales auxquelles elle tient. Je pense ici, par exemple, aux compétences en matière d'urbanisme.

Comme l'a fait remarquer tout à l'heure un de mes prédécesseurs à cette tribune, ces compétences territoriales, bien que distinctes des compétences communautaires, présentent avec elles certains points d'intersection. Il sera parfois utile, à cet égard, de prendre les mesures de la délégation d'exercice de compétence qui paraîtront opportunes en raison de la connexité des matières.

Une question a été posée en commission. L'attribution d'exercice de compétences est, aux termes du paragraphe 3, établie de commun accord par décrets entre la Région wallonne et la Communauté allemande. Quelles seront les modalités requises pour mettre éventuellement fin à cette délégation d'exercice de compétences?

Deux interprétations se sont fait jour à cet égard.

La première, approuvée par le gouvernement, a été de dire que c'est la règle de la procédure inverse qui doit prévaloir, en ce sens qu'il faudra un nouvel accord des deux conseils pour mettre fin à cette délégation d'exercice de compétence.

D'autres, par contre, ont estimé — et, personnellement, je suis de cet avis — qu'il suffit qu'un conseil ne soit plus d'accord pour que cette délégation disparaisse. Les partisans de cette manière de voir argumentent du fait que le paragraphe proposé ne prévoit pas le transfert de la compétence, mais simplement celui de l'exercice de cette compétence, ce qui implique que la situation soit réversible. En outre, le texte fait reposer le transfert sur le «commun accord» des

deux conseils: le transfert doit donc normalement disparaître lorsqu'un des conseils cesse d'être accord.

Quelle que soit l'interprétation adoptée, toute difficulté pourra être évitée — la chose est possible, le rapport en fait état, cf. page 14 — en stipulant, lors de l'attribution de l'exercice d'une compétence, que celui-ci ne s'opérera que pour un temps déterminé, quitte à ce qu'il soit renouvelé par la suite.

Cette manière de procéder relève de la prudence: précaution pour la Région wallonne, elle pourra aussi s'avérer favorable à la Communauté allemande, car on sera plus enclin à autoriser l'exercice de compétence — et à le faire plus largement — lorsqu'on sait que la chose n'est pas définitive que dans le cas inverse.

Un troisième ordre de compétences, tout à fait différent, est prévu par le paragraphe 4 du texte. Il s'agit de compétences nationales qui, pourront être octroyées par la loi, soit au Conseil, soit à l'exécutif de la Communauté de langue allemande, pour être exercées par voie d'arrêtés ou de règlements.

Il s'agit d'une nouvelle forme de décentralisation ou de déconcentration sur le plan territorial, qui viendra s'ajouter au système de décentralisation prévu par la Constitution et par certaines lois en matière communale et provinciale.

Telle est, dans l'ensemble, la philosophie de la proposition de révision. La Chambre vient d'être saisie du projet de loi qui doit la mettre en œuvre lorsqu'elle aura été adoptée. Nous en discuterons prochainement les modalités.

Je crois, pour ma part, que nous entrons dans une dynamique qui aboutira, tôt ou tard, à ce qu'un certain nombre de compétences, probablement de plus en plus larges, seront attribuées à la Communauté de langue allemande. L'expérience montrera jusqu'où il sera possible d'aller, jusqu'à quel niveau cette communauté pourra supporter les responsabilités corrélatives aux attributions dont on lui confiera l'exercice.

La Communauté de langue allemande va donc désormais être dotée d'instruments qui lui permettront de faire reconnaître, dans ce pays, sa spécificité et ses aspirations particulières. Peut-être pourra-t-elle mieux sauvegarder son identité face à des populations différentes d'elle. A cet égard, il est possible — et c'est une expérience sociologique intéressante pour nous —, que cette population, dotée d'une originalité certaine, préserve mieux celle-ci dans un Etat composé de populations différentes que si elle appartenait à une communauté d'ensemble homogène dans laquelle elle risquerait de se noyer.

Nous suivrons cette expérience avec intérêt.

De heer Luyten. — Mijnheer Goossens, in het evangelie staat dat de wolf zich naast het lam zal neervlijen. Maar, zoals onze collega daarstraks zei, is dat niet de realiteit in de Belgische politiek. Daar kan het lam niet naast de wolf liggen. Dat is de zoete utopie, voorbehouden voor het hiernamaals.

HOMMAGE A UNE DELEGATION DU BURUNDI

HULDE AAN EEN AFVAARDIGING VAN BURUNDI

M. le Président. — Je tiens à saluer la présence d'une délégation composée du président et de deux membres de l'assemblée nationale du Burundi, qui ont eu la gentillesse de répondre à notre invitation. *(Applaudissements sur tous les bancs.)*

HERZIENING VAN ARTIKEL 59ter VAN DE GRONDWET

Hervatting van de behandeling

REVISION DE L'ARTICLE 59ter DE LA CONSTITUTION

Reprise de la discussion

De Voorzitter. — Wij hervatten de behandeling van de herziening van artikel 59ter van de Grondwet.

Het woord is aan de heer Vandezande.

De heer Vandezande. — Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, geachte collega's, wanneer bevoegdheden aan de Duitstalige

Gemeenschap worden toegekend, geschiedt dit met gewone meerderheid. Dat is normaal, want de gekwalificeerde meerderheid is nodig om te vermijden dat een gemeenschap haar wil opdringt aan de andere. Dit is hier niet het geval. Die beschermingsmaatregel heeft de Duitstalige Gemeenschap hier niet nodig. Ik lees een uittreksel uit een verklarende nota van de regering van mei 1982. In het verslag van de heer Gehlen worden de woorden van de minister aangegeven met dezelfde inhoud op bladzijden 2, 3 en 4. «De moeilijkheid zit hem echter in de paragraaf 3 van het voorgelegde wetsontwerp waar het gaat over de samenwerking tussen de Duitse Raad en het Waalse Gewest, met betrekking tot de overdracht van sommige gewestelijke bevoegdheden.»

Is dat juist, mijnheer de minister?

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Dat is niet juist, mijnheer Vandezande.

De heer Vandezande. — Het is toch al te potsierlijk, mijnheer de minister, dat de samenwerking in verband met de overdracht van bevoegdheden tussen de *Rat der deutschen Kulturgemeinschaft* en het Waalse Gewest met een speciale meerderheid moet tot stand komen, dat staat in het jongste verslag van de heer Gehlen, en dat de rest met gewone meerderheid moet tot stand komen, in de respectieve Duitse en Franstalige raden. Men moet weten hoe men laveert en hoe men achter de waarheid komt.

Het toppunt is dat de samenwerking tussen de *Rat der deutschen Kulturgemeinschaft* en het Waalse Gewest in verband met de reeds genoemde overdracht met een gekwalificeerde meerderheid moet tot stand komen en dit terwijl de Vlamingen hierbij voor de laatste maal mogen tussenkomen. Hier richt ik mij tot alle Vlaamse partijen en vooral tot die van de meerderheid in verband met paragraaf 3 van het ontwerp met betrekking tot die samenwerking.

Wij hadden verwacht dat de wet de wijze van samenwerking en de overdracht van bevoegdheden zou bepalen. Maar dat is mis. De *Rat der deutschen Kulturgemeinschaft* en de Waalse Gewestraad zullen bepalen op welke wijze de overdracht van de gevestigde bevoegdheden zal worden geregeld tussen de *Rat der deutschen Kulturgemeinschaft* en het Waalse Gewest. Aan u, Vlamingen uit deze vergadering, vraagt men uw stem voor de laatste maal te willen uitbrengen om paragraaf 3 te realiseren als een *in memoriam* voor uzelf.

Nadien bent u dood voor de Duitse taal- en cultuurgemeenschap. Het Parlement zal dan voor de Vlamingen niet meer bestaan wanneer het gaat om gewestelijke bevoegdheden ten voordele van het Duitse taalgebied. Men vraagt u dus met een gekwalificeerde meerderheid figuurlijk zelfmoord te plegen. Wat de gewestelijke bevoegdheden betreft in het Duitse taalgebied, bestaan deze niet meer voor u Vlamingen in dit Parlement. Men ontzegt u het recht ter zake nog iets te zeggen. Wat de andere paragrafen betreft, zult u nog een uitvoeringswet mogen goedkeuren, die op het ogenblik besproken wordt in de Kamer van volksvertegenwoordigers en waarin de andere paragrafen uitvoering zullen krijgen.

Voortaan wordt de overdracht van gewestelijke bevoegdheden tussen de Duitse Gemeenschap en het Waalse Gewest een onderonsje tussen Franstaligen en Duitstaligen. Hierover wordt gestemd bij decreet in de twee raden. U, Vlamingen, heb niets meer te zeggen.

De heer Luyten. — De Vlaamse herdershond is weg.

De heer Vandezande. — U kunt dit wel doen wanneer u door de wet zelf laat bepalen welke bevoegdheden kunnen worden overgedragen. Wanneer u paragraaf 3, zoals zij wordt voorgesteld door de regering, goedkeurt, heeft u definitief afstand gedaan en heeft u niets meer te zeggen. Ik wil u waarschuwen voor de betekenis van uw stem.

De wedstrijd wordt zonder de Vlamingen gespeeld. Men heeft ervoor gewaakt dat u door de scheidsrechter uitgesloten wordt. Aan u te oordelen of u zover zult gaan de Vlamingen ieder recht te ontzeggen om bij wet de overdracht te doen.

De heer Luyten. — Ben ik dan de bewaker van mijn broeder? dat zegde Kaïn indertijd ook.

De heer Vandezande. — Indien u dit ontwerp goedkeurt, dan pleegt u zelfmoord.

Wat de verdere inhoud betreft, wou ik enkel de volgende opmerking maken.

Theoretisch is het mogelijk dat de culturele materies en de persoonsgebonden materies anders bepaald worden dan in de andere

gebieden. We zullen zien hoe het ontwerp tot ons komt, dat momenteel in de Kamer van volksvertegenwoordigers wordt besproken.

Verder zou ik kunnen herhalen wat collega Baert en anderen in de Kamer van volksvertegenwoordigers heeft gezegd, doch dit is niet nodig.

Wij verheugen er ons om dat er vooruitgang gemaakt wordt ten voordele van de Duitstaligen. Elke kruimel wordt graag meegenomen.

Wat de onderlinge overdracht van gewestelijke bevoegdheden betreft, zal er natuurlijk niet veel van in huis komen. Hoe zou het anders kunnen? Hoe zou een sterk gewest gewestelijke bevoegdheden aan een zwak en bedelend broertje overdragen bij decreet? Ijdele hoop! U moet dit hier eens komen uitleggen, mijnheer de minister.

De heer Luyten. — Dat is twijfelen aan de gekende grootmoedigheid van onze Waalse broeders.

De heer Vandezande. — Tenslotte hebben de Walen in het Waalse Gewest taalverplichtingen. Menen de Duitstaligen werkelijk dat zij hierin voldoening zullen bekomen? Dat zij zich dan het voorbeeld van de Vlamingen goed voor ogen houden. Wij kunnen weinig enthousiasme opbrengen voor dit ontwerp omdat het niet ver genoeg gaat.

De heer Luyten. — Dat is lief gezegd.

De heer Vandezande. — Wij menen verder dat het moeilijk zal zijn om tegen dit artikel te stemmen. Wij zijn ervan overtuigd dat u bereid bent om verder te gaan en dat het van hieruit opnieuw naar de Kamer van volksvertegenwoordigers wordt overgezonden. (*Applaus op de banken van de Volksunie.*)

REGELING VAN DE WERKZAAMHEDEN

ORDRE DES TRAVAUX

De Voorzitter. — Alvorens het woord te geven aan minister Dehaene, wens ik aan de Senaat mede te delen dat wij morgenochtend te 10 uur de begroting van de diensten van de Eerste minister zullen bespreken met daarin het hoofdstuk betreffende het Wetenschapsbeleid en dat in verband met de uitgaven van de diensten van de Eerste minister zelf. Te 14 uur zullen wij dan de begroting van het Brusselse Gewest bespreken. Daarna zullen wij de bespreking van de begroting van de Eerste minister verder zetten en hiermee eventueel donderdag verder gaan.

HERVATTING VAN DE BEHANDELING

REPRISE DE LA DISCUSSION

De Voorzitter. — Wij hervatten de aan de gang zijnde behandeling. Het woord is aan minister Dehaene.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Mijnheer de Voorzitter, dames en heren, op een punt kan ik het met collega Luyten eens zijn, namelijk dat voor de structuur van de Belgische Staat, meer bepaald voor de Duitstalige Gemeenschap, deze vergadering van de Senaat een historisch moment is. Over de vraag of deze wijziging al dan niet ver genoeg gaat kan men van mening verschillen. Niemand kan echter ontkennen dat, indien artikel 59ter wordt aangenomen zoals het door de Kamer werd overgezonden, er voor de Duitse Gemeenschap een belangrijke stap zal gedaan zijn en een belangrijke autonomie zal tot stand komen. Meer dan dit het geval was in 1970, zal door deze stap de Duitstalige Gemeenschap op hetzelfde niveau komen te staan als de Vlaamse en Franse Gemeenschap. Door dit artikel 59ter wordt het inderdaad mogelijk aan de Duitstalige Gemeenschap een eigen decretale bevoegdheid te geven in gemeenschapsaangelegenheden en onder bepaalde voorwaarden in gewestelijke aangelegenheden. Door deze grondwetswijziging komen een eigen raad en executieve tot stand met wetgevende en uitvoerende bevoegdheid en krijgt de Duitse Gemeenschap eigen financiële middelen zoals de andere gemeenschappen. Dit ogenblik is dus voor de Duitstalige Gemeen-

schap een historisch moment. Of dit al dan niet een definitieve oplossing is, laat ik in het midden.

Ik weet dat er een tweederdemeerderheid nodig is om een belangrijke stap te kunnen zetten in de richting van de autonomie van de Duitse Gemeenschap.

De heer Vandezande. — U twijfelt ook aan de documenten die u zelf indient?

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Mijnheer Vandezande, ik spreek hier over de totstandkoming van artikel 59ter van de Grondwet en ik denk dat u niet kunt betwisten dat er voor een grondwetswijziging een tweederdemeerderheid nodig is.

Indien men een belangrijke stap wil zetten voor de Duitstalige Gemeenschap is er inderdaad een tweederdemeerderheid nodig. Wanneer blijkt dat er een consensus kan ontstaan om een tweederdemeerderheid te bereiken, dan vind ik dit belangrijk genoeg om het moment niet te laten voorbijgaan, ook al is men van oordeel dat men op sommige vlakken verder zou kunnen gaan.

De heer R. Maes. — Dat is een slechte redenering.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Door het onderste uit de kan te willen zou het wel eens kunnen gebeuren dat er uiteindelijk niets gebeurt.

Daarenboven kan de oplossing die wij vandaag verdedigen ook in de Duitstalige Gemeenschap op een ruime meerderheid rekenen.

Ik zal de rol die een actieve minderheid in een gemeenschap kan spelen niet ontkennen, mijnheer Luyten. Met even grote eerbied voor de werking van de democratie als die waarvan u vandaag hebt willen getuigen, meen ik echter dat een advies gegeven door 70 pct. van de Duitse Cultuurraad nog steeds een advies is van twee derde van deze gemeenschap. Wanneer dit advies wordt gevolgd, zie ik niet in waarom dit niet democratisch zou zijn, en waarom het volgen van het advies van de minderheid wel democratisch zou zijn.

De heer Luyten. — Daar zal ik u straks gedocumenteerd op antwoorden.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Ik betwijfel niet dat u gedocumenteerd zult antwoorden, maar ik ben wel benieuwd hoe u mij kunt bewijzen dat dit niet democratisch zou zijn.

Mevrouw N. Maes. — Dat bewijst nog niet dat die 70 pct. niet bereid zijn verder te gaan. Dat bewijst dat zij ten minste dit willen. Meer kan men hier niet uit afleiden.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Ik beweer alleen dat het tot-stand-komen van de autonomie een akkoord vereist tussen de verschillende gemeenschappen in dit land.

Il stel vast dat het compromis, tot stand gekomen tussen de verschillende gemeenschappen in dit land, waarvoor wellicht een tweederdemeerderheid te vinden is, een belangrijke stap mogelijk maakt.

Bovendien, heb ik noch vanop deze tribune noch in de commissie iemand horen weerleggen, dat om het even welke minderheid, wanneer men het heeft over de minderheden in de verschillende landen van Europa, wat ik een eerbiedwaardige zaak vind, na het goedkeuren van artikel 59ter en na het aanvaarden van de toepassingswetten, meer bevoegdheden zou hebben dan de Duitstalige Gemeenschap in ons land. Vanuit sommige invalshoeken kan men zelfs beweren dat de Duitstalige Gemeenschap zelfs ruimere bevoegdheden al hebben dan de Vlaamse en de Franse Gemeenschap.

Het moment waarvoor wij staan is belangrijk en wij moeten vermijden deze historische stap te missen. Ik hoop dus dat inderdaad een tweederdemeerderheid zal worden gevonden voor dit artikel.

In tegenstelling met de heer Vandezande hoop ik dat het niet zal worden teruggestuurd naar de Kamer maar der wij integendeel aan de verwachtingen van de Duitstalige Gemeenschap tegemoet zullen komen door nu deze belangrijke stap te doen.

De heer Vandezande. — Het is zelfmoord plegen!

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — De heer De Bondt heeft een aantal opmerkingen gemaakt over de manier van werken en de procedure om dit geheel te behandelen.

Wanneer de heer De Bondt de werkwijze van de Kamer in verband brengt met het al dan niet mogelijk zijn tijdens één en dezelfde legislatuur tweemaal hetzelfde grondwetsartikel te wijzigen, ben ik er niet zeker van dat hij dit voorbeeld in het juiste debat heeft gesitueerd. Wij hebben daarover ook in 1980 een debat gehad. Het gaat er om te weten of de grondwetgever tijdens een zelfde legislatuur tweemaal een zelfde artikel kan wijzigen. Dit veronderstelt wel dat er werkelijk een eerste wijziging is geweest. Als de Kamer een wijziging heeft goedgekeurd, is het artikel nog niet gewijzigd en is de procedure nog aan de gang. In de redenering die u volgt, zou men à la limite tot de stelling komen dat de ene Kamer een tekst goedgekeurd door de andere Kamer niet meer kan wijzigen. Indien wij per hypothese vandaag de tekst van artikel 59ter zouden wijzigen en terugsturen naar de Kamer, zal de Kamer noodzakelijkerwijze een tweede maal over die zelfde tekst moeten stemmen.

De heer De Bondt. — Als ik uw redenering volg, mijnheer de minister, zou de Kamer een grondwetsherziening kunnen blokkeren. Als zij een artikel heeft goedgekeurd, zou zij immers de overzending naar de andere Kamer tot in het oneindige kunnen uitstellen, waardoor de grondwetgevende vergadering haar taak van grondwetsherziening niet zou kunnen vervullen. De Kamer kon niet weten of zes maanden later het Parlement niet zou zijn ontbonden. Door de niet-overzending op 2 juli 1982 heeft zij in feite de grondwetsherziening geblokkeerd.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Dat is een ander probleem.

De heer De Bondt. — Maar dat probleem had ik nog niet aangeraakt.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — U heeft gesproken over de kwestie van het tweemaal wijzigen van een artikel en over de problematiek van het niet-overzenden door de Kamer. Dat zijn twee verschillende problemen.

De heer De Bondt. — De Kamer heeft eenzijdig twee keer het artikel gewijzigd. Een eerste keer heeft zij het artikel aangenomen met verwerping van paragraaf 3 en nadien werd het artikel opnieuw behandeld en werd paragraaf 3 terug geïntroduceerd.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Ik moet eerlijk toegeven dat ik niet inzie waar het procedureprobleem zit. De Kamer heeft aanvankelijk artikel 59ter goedgekeurd met verwerping van paragraaf 3. Bij een grondwetsherziening kan ook als het quorum niet is bereikt een stemming worden herhaald. Dit betekent niet dat tweemaal dezelfde tekst wordt gewijzigd. Indien u die redenering aanhoudt, zal u de discussie over de grondwetsherziening bemoeilijken, zoniet onmogelijk maken.

Het probleem van het niet-doorzenden van de tekst door de Kamer hoort tot de bevoegdheid van de voorzitters van Kamer en Senaat. De regering moet daar niet in tussen komen. Dit belet niet dat indien de Kamer het door haar goedgekeurde artikel 59ter niet zou hebben doorgestuurd, de Senaat op basis van een eigen voorstel artikel 59ter kon bespreken. Het initiatiefrecht ligt bij beide Kamers. De ene is niet afhankelijk van de andere. Het is niet omdat de regering een bepaald voorstel tot herziening heeft ingediend bij de Kamer dat de Senaat die aangelegenheid niet zou kunnen behandelen. Op dat vlak is er dus geen probleem.

Hoe de Voorzitter bij de stemming dit artikel zal behandelen, is zijn bevoegdheid. Ik kan enkel vaststellen dat de Kamer twee stukken heeft overgezonden, namelijk een artikel 59ter zonder paragraaf 3 en afzonderlijk een paragraaf 3 die samen één artikel van de Grondwet vormen. Bovendien kan u toch niet staande houden dat men de artikelen in hun geheel moet herzien. Ook in 1980 werden herhaaldelijk grondwetsartikelen in paragrafen en zelfs in alinea's behandeld, zonder dat de discussie over het artikel in zijn geheel als gesloten werd beschouwd.

De heer De Bondt. — Dat tendeert dus naar mijn opvatting dat het niet mogelijk is een artikel twee keer te herzien.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Dat probleem heb ik eigenlijk niet behandeld. U moet een onderscheid maken tussen het feit dat men een artikel in onderdelen, successievelijk, kan herzien en het feit dat men een artikel of een onderdeel ervan herziert dat reeds tijdens dezelfde legislatuur werd herzien.

De heer De Bondt. — U aanvaardt nu toch dat een zelfde Kamer een zelfde artikel tweemaal herziert zonder het naar de andere Kamer over te zenden.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Dat heeft de Kamer niet gedaan. Zij heeft een voorstel verworpen, maar daarmee is de discussie niet af.

De heer De Bondt heeft nog op een ander probleem gewezen, namelijk dat van de gewone meerderheid en het feit dat de regering het wetsontwerp reeds heeft ingediend bij de Kamer.

Wat dit laatste punt betreft, heeft de regering duidelijk gezegd in de Kamer dat er geen sprake van kan zijn dat dit wetsontwerp in behandeling komt in de openbare vergadering van de Kamer vooraleer de hele procedure, tot en met de publicatie van artikel 59ter is voleindigd. Daarentegen, de procedure die wordt gevolgd is er een, die voor zover mijn geheugen juist is, in 1980 geregeld werd gebruikt, toen in een van de Kamers het wetsontwerp in bespreking was, terwijl de artikelen van de Grondwet nog in de andere Kamer in behandeling waren. Dat werd toen als een courant gebruik aanvaard. Zelfs de Raad van State heeft aanvaard over deze ontwerpen advies uit te brengen, ervan uitgaande dat deze gebaseerd zijn op een gewijzigde tekst van de Grondwet. Het is mijn overtuiging dat deze manier van werken bevorderlijk is voor de bespreking van de grondwetsartikelen. Er werd gezegd dat de Senaat ongelijk heeft. Ik zou deze woorden niet in de mond durven te nemen. Ik kan alleen maar vaststellen dat in de commissie, zowel in Kamer als in Senaat, herhaaldelijk werd gezegd dat men artikel 59ter maar met kennis van zaken kan bespreken als men ook het wetsontwerp kende. Het is dus een kwestie van werkwijze. Men moet juist weten wat men kan op welk ogenblik. De bespreking in openbare vergadering kan zeker niet zolang het grondwetsartikel niet volledig is afgewerkt.

De heer De Bondt. — Ik blijf erbij dat dit formeel onjuist is. De regering heeft niet het recht de handtekening van de Koning te vragen op een koninklijk besluit betreffende het ontwerp op het ogenblik dat de grondwettelijke basis niet aanwezig is.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Strikt formeel hebt u gelijk.

De heer De Bondt. — Ik formaliseer mij.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Om met kennis van zaken aan een herziening van de Grondwet te werken, geloof ik dat men er alle voordeel bij heeft te weten in welke richting men gaat.

De heer De Bondt. — Dat is iets anders! Dat is een politieke kwestie.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Het is inderdaad een politieke kwestie en ook een politieke werkwijze.

Inzake de problematiek van de overdracht van de bevoegdheden naar de Duitstalige Gemeenschap bij gewone meerderheid, in plaats van bij tweederdemeerderheid zoals voor de twee andere gemeenschappen, hebt u, mijnheer De Bondt, verwezen naar artikel 3ter. Dit lijkt mij geen argument voor de volledige gelijkbehandeling in de uitvoeringswetten of zelfs in de andere artikelen van de Grondwet. Mag ik erop wijzen dat reeds in 1970 het bestaan en de gelijkwaardigheid van de drie cultuurgemeenschappen werd vastgelegd en dit in artikel 3ter? Door de artikelen 59bis en 59ter werd hieraan een andere toepassing gegeven. In feite gebeurt hier hetzelfde. Men kan uit artikel 3ter niets anders halen dan dat er drie gemeenschappen zijn. Men heeft in de Kamer gekozen voor een wet bij gewone meerderheid. De keuze had ook anders kunnen zijn. Ik herinner u eraan dat onder de vorige legislatuur voorstellen ter tafel hebben gelegen die uitmondten in een wet met bijzondere en een wet met gewone meerderheid, zoals dat voor de andere gemeenschappen het geval was. De vorige regering had een ontwerp van wet ingediend met bijzondere meerderheid en was vrijwel klaar met de wet bij gewone meerderheid. Uiteindelijk werd de voorkeur gegeven aan de

gewone meerderheid om de redenen waaraan de heer Vandezande daarnet heeft herinnerd aan de hand van het verslag. Men was namelijk van oordeel dat die bijzondere tweederdemeerderheid plus de meerderheid in elke taalgroep bedoeld was als een soort beschermingsmaatregel tussen de gemeenschappen en dat deze reden nu niet bestond tussen de nationale wetgever en de Duitstalige Gemeenschap. Bovendien werd vanuit de Duitstalige Gemeenschap zelf aangedrongen op een stemming bij gewone meerderheid.

De heer Vandezande. — Mijnheer de minister, nu sluit u de Vlaamse Gemeenschap uit, terwijl u in uw verklarende nota en in het wetsontwerp zegt dat deze herziening bij gewone meerderheid moet tot stand komen. De Vlamingen zullen ter zake niets meer te zeggen hebben.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Mijnheer Vandezande, willen wij de problemen in volgorde behandelen? Ik behandel op het ogenblik het toekennen van de bevoegdheden bij gewone meerderheid. U spreekt van een ander probleem. De heer De Bondt heeft voorgesteld alle punten bij tweederdemeerderheid, en zelfs bij bijzondere meerderheid, in stemming te brengen. Dit probleem is op het ogenblik aan de orde. Ik weet dat u maar één probleem ziet in het artikel, maar blijkbaar zijn er anderen die ook nog andere problemen zien.

De heer De Bondt. — Mijnheer de minister, u hebt zeer scherpzinnig het dubbel onderscheid weten aan te duiden. De bevoegdheden — werking en samenstelling van raden en executieven — moeten naar mijn oordeel bij een tweederdemeerderheid worden bevestigd volgens artikel 1, meerderheid die ook gekwalificeerd is per taalgroep, ofwel bij een tweederdemeerderheid, luidens artikel 131 van de Grondwet. Naar analogie met de geest van toewijzing aan de Vlaamse Gemeenschap en aan de Franse Gemeenschap zou dit bij een tweederdemeerderheid dienen te gebeuren, omdat het hier een quasi constitutionele wet betreft. De bijkomende meerderheid in elke taalgroep houdt verband met het feit dat de beide gemeenschappen geëngageerd zijn. Ik ben het met u eens dat dit niet hoeft te geschieden, wat de taalgemeenschappen betreft.

De kern van mijn redenering is, dat het hier een overdracht betreft van de nationale Staat naar de Duitse Gemeenschap en dat de wet, die deze overdracht vastlegt, een quasi constitutionele wet is, zoals de wet van 8 augustus 1980, waarvoor omwille van de bestendigheid naar mijn oordeel een tweederdemeerderheid is aangewezen. Zou u daar willen op antwoorden?

De heer Van In. — Mijnheer de minister, u moet ook antwoorden aan collega Vandezande. Geen twee maten en twee gewichten!

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Ik zal op alle vragen antwoorden, maar dan in volgorde en zonder de problemen te mengen.

De heer Van In. — Maar u hebt al aan de heer De Bondt geantwoord.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — U bent het dus niet eens met collega De Bondt?

De heer Van In. — Neen, mijnheer de minister, en ik heb de indruk dat u het ook niet eens is, maar u moet het durven te zeggen.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Ik begrijp de zorg van de heer De Bondt, die zegt dat als wij volledig coherent doorredeneren, wij op de verschillende vlakken op dezelfde manier moeten optreden. In de coherentie van het geheel kan ik dit argument begrijpen. Alleen heeft men in het Kamerdebat geoordeeld dat, aangezien het de grondwetgever is die een overdracht doet naar de Duitstalige Gemeenschap, een bijzondere meerderheid niet nodig is bij de specificering. Daar komt nog bij, het feit dat men vanuit de Duitstalige Gemeenschap erop heeft aangedrongen dat deze wet bij gewone meerderheid zou worden goedgekeurd.

Zo kom ik dan uiteindelijk, als ik het geheel beschouw en dit procedure-element even ter zijde laat, tot wat als twistpunt is overgebleven in het hele debat, namelijk de uitoefening van bepaalde gewestelijke bevoegdheden door de Duitstalige Gemeenschap vermeld in paragraaf 3. Ik heb inderdaad begrepen, ook in de debatten in de Kamer, dat over de andere paragrafen in feite een ruime consensus bestaat en dat zelfs de heer Vandezande waarschijnlijk wild enthousiast zou zijn, wat hij nu niet is omwille van deze paragraaf 3.

Maar dan moeten wij op dat vlak het probleem in zijn juiste context situeren.

Ik meen dat de heer Weckx de commissiedebatten ter zake in herinnering heeft gebracht. Wij moeten er in de eerste plaats van uitgaan dat wanneer men het in de vorige debatten over de Duitstalige Gemeenschap had, het inderdaad over de culturele en persoonsgebonden materies ging. Men vergeleek de gemeenschapsbevoegdheden, en het is maar recent dat de problematiek van de gewestelijke bevoegdheden zich daarbij is komen voegen.

Institutioneel is er een niet-onbelangrijk probleem, namelijk dat onze Grondwet inderdaad drie gemeenschappen erkent, maar ook drie gewesten, volgens artikel 107^{quater}. Het Duitse taalgebied wordt op dat vlak niet als gewest erkend. Omdat wij in 1980 het geheel van de gewestelijke bevoegdheden hebben overgedragen aan het Waalse Gewest, waarvan het territorium het Duitse taalgebied omvat, rijzen er institutioneel een aantal problemen om nu zonder meer te verklaren dat wij gewestelijke bevoegdheid zouden geven aan de Duitstalige Gemeenschap.

De regering heeft nochtans met deze zorg willen rekening houden en, met eerbiediging van de grondwetsartikelen die niet voor wijziging in aanmerking komen, meer bepaald artikel 107^{quater}. Zij heeft samen met de Kamer en met de commissie van de Senaat gezocht naar een oplossing die de enen origineel hebben genoemd en anderen pragmatisch. Het is in ieder geval een oplossing die poogt tegemoet te komen aan de verzoeking dat ook de Duitstalige Gemeenschap bepaalde gewestelijke bevoegdheden zou kunnen uitoefenen. Men heeft zich hierbij geïnspireerd op de oplossing die wij in 1980 hebben uitgedacht voor de uitoefening van de bevoegdheden van het Vlaamse Gewest door één en dezelfde raad, waarbij we juridisch het bestaan van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest hebben blijven erkennen, omdat de Grondwet ons daartoe noopte. We hebben hiervoor een juridische formule gevonden waarbij dit door één raad en één executieve gebeurt.

Het gaat hier om bevoegdheden die aan het Waalse Gewest zijn toegewezen door de wetten van augustus 1980 — die trouwens ook grondwettelijk van het Waalse Gewest zijn — maar waarbij naar een formule wordt gezocht opdat de uitoefening zou kunnen gebeuren door de Duitse Gemeenschap, dit zowel op wetgevend als op uitvoerend vlak.

Ik meen dat de gevonden oplossing inderdaad een pragmatische oplossing is die ten gronde aan de verzoeken tegemoetkomt. Ik heb meer vertrouwen dan sommigen onder u in de dynamiek die hierdoor wordt mogelijk gemaakt. Institutioneel werden mogelijkheden geopend die met bepaalde andere formules niet zouden zijn tot stand gekomen. Het is moeilijk denkbaar in een land zoals het onze, met zijn verschillende gemeenschappen, de bevoegdheid die aan het Waalse gewest is toegewezen, zonder akkoord, mede door de Duitstalige Gemeenschap te laten uitoefenen.

De oplossing die tot stand is gekomen opent mogelijkheden en zal toestaan aan de Duitse Gemeenschap die institutioneel zal worden opgericht, dank zij de goedkeuring van dit artikel 59ter — en morgen van de toepassingswet —, om in de toekomst de dynamiek verder te zetten. In die zin is de herziening inderdaad geen eindpunt, maar wel een belangrijke mijlpaal in de uitbouw van de Duitstalige Gemeenschap. Nadat wij in 1980 een belangrijke stap hebben gezet voor de Vlaamse en voor de Franse Gemeenschap, is nu het ogenblik gekomen om die belangrijke stap te laten zetten voor de Duitstalige Gemeenschap en deze niet langer uit te stellen. (*Applaus op de banken van de meerderheid.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Luyten.

De heer Luyten. — Mijnheer de Voorzitter, de minister had mij waarschijnlijk terug op de tribune verwacht, nadat hij begonnen was met te zeggen dat hij maar op één punt met mij akkoord kon gaan.

Ik heb maar vijf minuten spreektijd meer en ga derhalve niet lang uitweiden over wat democratie is.

U hebt gesteld dat de dynamiek van de minderheden speelt. Ik zie dat als toeschouwer in de bevrijding van de volkeren.

In verband met die zogenaamde adviezen en stemmingen, ga ik journalist Derwahl niet meer citeren, want die is al gewraakt, maar wel de hoofdredacteur, de heer Toussaint, van *Grenzecho* die het volgende schrijft: « Nun hat sicherlich niemals eine Mehrheit unserer Bevölkerung sich für die Zuordnung zur Wallonie ausgesprochen. » Nooit is de meerderheid daarover geraadpleegd geworden.

Mijnheer de minister, u staat al lang genoeg in de politiek om te weten hoe er daar soms onder gevoeld wordt en hoe men soms met

andere programma's naar verkiezingen gaat, dan men achteraf aanvaardt.

Ik citeer even een tekst van Betsch, de voorzitter van de Duitse Cultuurraad verschenen voor de verkiezingen in het *CSP-Echo* — dat zijn uw bloedbroeders uit die hoek: «Am 8. November ist es soweit. Die Sozialisten, deutlich auf Separatismuskurs, greifen in der Wallonie nach der Macht. Da sie erkannt haben, dass sie dank der CVP Belgien nicht in ihren (Würge)-Griff bekommen können, heisst die neue Parole dieser Partei völlige Eigenständigkeit der Wallonie mit einer Volksfrontführung aus Sozialisten» enzovoort. Ik wil dit overlaten aan de appreciatie van de heer Betsch.

De meeste partijen zijn daar naar de verkiezingen gegaan met de slogan: «Kein Teil der Wallonie.»

Gezien u teksten die uit onze kring komen niet apprecieert, citeer ik uit *Zeg*, het propagandablade van de CVP. In november 1979 is daarin een artikel verschenen van de heer Gehlen die zo vaak werd geciteerd, onder de dikke, vette titel: «Geen inlijving bij Wallonië.»

De zaken hier voorstellen als zou de heer Vandezande een beetje lastig doen over het toevallige derde punt, is totaal verkeerd. Het gaat om een essentieel punt. De Duitstaligen worden gezeet achter grondwetsstaven in plaats van in een open tuin, waar de Vlaamse bewaker tenminste nog de moeite deed om hun eigen taal te spreken.

De heer Toussaint van *Grenzecho* zegt nog het volgende: «Dass wir einfach Angst für unserer wallonischen Zukunft haben und dass wir uns in keiner Weise abgesichert fühlen vor willkürlichen Entscheidungen, die unsere Zukunft belasten können.» Dat is de kern van de zaak waarop de Volksunie hier heeft willen wijzen.

Nog een grotere specialist, namelijk de heer Manu Ruys, heeft die mensen gewaarschuwd dat er nog een kwalijke traditie is van Waals imperialisme. Toen wij, Vlamingen, een beetje genormaliseerd leven kregen, luidde de slogan: «Ils nous ont volé la Flandre.» Die mentaliteit komt nog vaak voor. Ik heb de heer Evers hetzelfde horen zeggen in 1980: «Keine wirtschaftliche Integration in Wallonie» — *Grenz-Echo*, 23 mei 1980. Ik ben tamelijk goed gedocumenteerd. Als bepaalde mensen nu, wat ik durf noemen, «kazak draaien» en andere houdingen aannemen, kan ik dat voor de kleine Duitse groep soms nog situeren als «nicht frei sein von Fürcht», zoals Wim Jorissen dat in verband met deze volksgroep op deze tribune ooit heeft gezegd.

Ik excuseer mij bij collega Eicher voor wat ik ga zeggen. Wij waren tot nu toe tamelijk joviale collega's, maar ik aanvaard niet dat degenen die sinds 1971 in het kader van die minderheidsproblematiek de dynamische groep vormden welke het mogelijk heeft gemaakt wat voorheen, in de jaren 1950-1970, ondenkbaar was met hun 30 pct. gewoon worden afgemaakt als «extremisten» of «negativisten». Binnenkort krijgen zij misschien opnieuw de *Heimattreue* verwijten op hun nek, alhoewel het de laatste partij is die, ironisch genoeg in dit land, nog het woord «Belgier» in haar titel voert. Het betreft immers de *Partei der deutschsprachigen Belgen*. Dat doet mij denken aan de soldaten op het kazerneplein die, wanneer de adjudant hen vroeg of zij Vlamingen of Walen waren, hun hielen tegen elkaar sloegen en in het Duits zeiden: «Wir sind Belgier». Dat is ongeveer de mentaliteit die men deze personen heeft opgelegd. Namelijk, dat zij goed moeten zeggen dat zij Belgen zijn omdat zij in dat verband bij herhaalde gelegenheden meer dan last genoeg hebben gehad.

Mijnheer Eicher, ik heb Goethe geciteerd. Ik zou echter graag in verband met wat men de marskramersakkoorden heeft genoemd de intenties kennen van de regering. Bent u, mijnheer Dehaene, zoals in het ontwerp staat, van zins die marskramersexecutieve lang aan het bewind te laten?

Er is immers het voorbeeld van de Brusselse agglomeratie. In uw ontwerp nr. 622 staat: In afwijking van paragraaf 1 bepaalt de Koning bij een in Ministerraad overlegd besluit de datum waarop de verkiezing voor het eerst wordt georganiseerd. Die zal niet plaatsvinden vóór 1 oktober 1986. Ik begin te vrezen dat men het spel van de marskramers lang zal kunnen laten duren, nu zij onderling een akkoordje hebben getroffen.

Ik begon met Goethe, tot slot wil ik Nietzsche citeren. In die kleine groep van 60 000 is er altijd wel iemand die een lid van het kabinet nodig heeft om een oorlogsschadedossier in orde te laten brengen of wat ook. Voor alles moeten zij een beroep op iemand doen. Ik begrijp derhalve het woord van Nietzsche in verband met het tot-stand-komen van bepaalde meerderheden: «Sie sind alle kauflich» zei Nietzsche. (*Applaus op de banken van de Volksunie.*)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Vandezande.

De heer Vandezande. — Mijnheer de Voorzitter, vanzelfsprekend is voor iedere wijziging van een grondwetsartikel een gekwalificeerde of speciale meerderheid vereist.

Ik heb dat meer in het bijzonder willen aantonen wat paragraaf 3 betreft.

Ik heb geen antwoord gekregen op mijn vraag.

U geeft blijk van optimisme, mijnheer de minister, maar nu moet u mij eens uitleggen hoe dat alles zal werken: een Waals Gewest zal gewestelijke activiteiten afstaan aan de Duitse Gemeenschap. Hoe zal het afstand doen van bepaalde prerogatieven?

Nu vraagt men — en dat is fundamenteel — de Vlamingen zelfmoord te plegen. Immers, eenmaal dat zij dat artikel zullen hebben goedgekeurd, hebben zij ter zake niets meer te zeggen.

Dan gaat het gewoon om een onderonsje tussen de Duitse Gemeenschap en het Waalse Gewest.

U doet een beroep op de Vlamingen, want u wil paragraaf 3 doen goedkeuren met een tweederdemeerderheid.

Daarna hebben de Vlamingen ter zake niets meer te zeggen, want dat wordt dan uitsluitend een zaak van de Franstaligen die zullen bepalen welke bevoegdheden zullen worden overgedragen.

Daarom zegde ik dat de scheidsrechter zichzelf heeft uitgesloten en daarom zegde ik ook dat, wanneer wij Vlamingen dit ontwerp goedkeuren, wij ons eigen in memoriam uitspreken, omdat wij afstand doen in de toekomst ter zake nog iets te zeggen. Dat zou u moeten begrijpen, mijnheer de minister. (*Applaus op de banken van de Volksunie.*)

Herr Präsident. — Herr Eicher hat das Wort.

Herr Eicher. — Herr Präsident, Herr Minister, wertere Kollegen, ich möchte in keiner Weise auf die hier zum Teil mit grosser Leidenschaft gemachten Äusserungen zurückkommen.

Ich möchte mich bei all denen bedanken die hier ihr Interesse für unsere kleine Gemeinschaft bekundet haben. Gleichzeitig erlaube ich mir zum Abschluss der Diskussion über diesen Artikel der belgischen Verfassung die Überzeugung auszudrücken, dass, wenn alle weiterhin so besorgt um die deutschsprachige Gemeinschaft bleiben, wir tatsächlich die bestgeschützte Minderheit in Europa sein werden.

Dafür danke ich schon im Voraus.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Bondt.

De heer De Bondt. — Mijnheer de Voorzitter, heren ministers, geachte collega's, ik ben de minister erkentelijk omdat hij nota heeft willen nemen van mijn argumenten.

Ik neem akte van zijn verklaring dat hij persoonlijk geen bezwaar zou hebben indien de wet in uitvoering van de paragrafen 1 en 2 zou worden goedgekeurd met een constitutionele meerderheid. Ik betreur echter dat hij niet heeft geantwoord op de moeilijkheid die ontstaat wanneer men de hele structuur van een gewone wet laat afhangen van de wisselende meerderheden in dit land, zodat deze wet gemakkelijk kan worden vervangen door een andere wet. Wij hebben dit reeds ervaren in ons land. Hierdoor zal de structuur en de inhoud van de autonomie van de Duitse Gemeenschap niet dezelfde soliditeit vertonen als die welke door wetten met een bijzondere meerderheid ontstond.

M. le Président. — Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close.

Vraagt niemand meer het woord in de algemene beraadslaging? Zo neen, dan verklaar ik ze voor gesloten.

Het enig artikel van het ontwerp van wet luidt:

Enig artikel. Artikel 59ter van de Grondwet wordt door de volgende tekst vervangen:

«Art. 59ter. § 1. Er is een Raad en een executieve van de Duitstalige Gemeenschap, waarvan de samenstelling en de werking door de wet worden bepaald.

De raad is samengesteld uit verkozen mandatarissen.

Artikel 45 is van overeenkomstige toepassing op de leden van de raad.

§ 2. De raad regelt bij decreet:

1° De culturele aangelegenheden;

2° De persoonsgebonden aangelegenheden;

3° Het onderwijs, binnen de grenzen bepaald door artikel 59bis, § 2, 2°;

4° De samenwerking tussen de gemeenschappen, de internationale culturele samenwerking alsook de internationale samenwerking in de in 2° bedoelde aangelegenheden.

Deze decreten hebben kracht van wet in het Duitse taalgebied.

De wet stelt de in 1° en 2° vermelde culturele en persoonsgebonden aangelegenheden, alsook de in 4° vermelde vormen van samenwerking vast.

§ 3. Op voorstel van hun respectieve executieve kunnen de Raad van de Duitstalige Gemeenschap en de Waalse Gewestraad in onderlinge overeenstemming en elk bij decreet beslissen dat de Raad en de executieve van de Duitstalige Gemeenschap in het Duitse taalgebied geheel of gedeeltelijk bevoegdheden van het Waalse Gewest uitoefenen.

Die bevoegdheden worden, naargelang van het geval, uitgeoefend bij wege van decreten, besluiten of verordeningen.

§ 4. De Raad en de executieve van de Duitstalige Gemeenschap oefenen, bij wege van besluiten en verordeningen, elke andere bevoegdheid uit die de wet hun toekent.

Artikel 107 is van toepassing op deze besluiten en verordeningen.

§ 5. Het recht van initiatief behoort aan de executieve en aan de leden van de raad.

§ 6. De wet bepaalt het globaal krediet dat ter beschikking wordt gesteld van de raad die de bestemming ervan bij decreet bepaalt.

§ 7. De wet stelt de regelen vast ten einde elke discriminatie om ideologische en filosofische redenen te voorkomen.

Overgangsbepalingen

«Tot de inwerkingtreding van de in § 1, eerste lid, § 2, derde lid, § 6 en § 7, bedoelde wetten blijft de wet van 10 juli 1973 betreffende de Raad van de Duitse Cultuurgemeenschap van toepassing.»

Article unique. L'article 59ter de la Constitution est remplacé par le texte suivant:

«Art. 59ter. § 1er. Il y a un Conseil et un exécutif de la Communauté germanophone dont la composition et le fonctionnement sont fixés par la loi.

Le conseil est composé de mandataires élus.

L'article 45 est applicable aux membres du conseil.

§ 2. Le conseil règle par décret:

1° Les matières culturelles;

2° Les matières personnalisables;

3° L'enseignement, dans les limites fixées par l'article 59bis, § 2, 2°;

4° La coopération entre les communautés, la coopération culturelle internationale ainsi que la coopération internationale dans les matières visées au 2°.

Ces décrets ont force de loi dans la région de langue allemande.

La loi arrête les matières culturelles et personnalisables visées aux 1° et 2°, ainsi que les formes de coopération visées au 4°.

§ 3. Sur proposition de leur exécutif respectif, le Conseil de la Communauté germanophone et le Conseil régional wallon peuvent, par décrets, décider de commun accord que le Conseil et l'exécutif de la Communauté germanophone exercent, dans la région de langue allemande, en tout ou en partie, des compétences de la Région wallonne.

Ces compétences sont exercées, suivant le cas, par voie de décrets, d'arrêtés ou de règlements.

§ 4. Le Conseil et l'exécutif de la Communauté germanophone exercent par voie d'arrêtés et de règlements toute autre compétence qui leur est attribuée par la loi.

L'article 107 est applicable à ces arrêtés et règlements.

§ 5. Le droit d'initiative appartient à l'exécutif et aux membres du conseil.

§ 6. La loi fixe le crédit global qui est mis à la disposition du conseil qui en règle l'affectation par décret.

§ 7. La loi arrête les mesures en vue de prévenir toute discrimination pour des raisons idéologiques et philosophiques.»

Disposition transitoire

«La loi du 10 juillet 1973 relative au Conseil de la Communauté culturelle allemande reste d'application jusqu'à l'entrée en vigueur des lois visées aux § 1er, § 2, alinéa 3, § 6 et § 7.»

De heer De Bondt stelt volgende amendementen voor:

A. Aan artikel 59ter, § 1, voorgesteld door dit artikel, een lid toe te voegen, luidende:

«De wet bedoeld in het eerste lid moet worden aangenomen met de meerderheid bepaald in artikel 1, laatste lid.»

Subsidiair

Aan artikel 59ter, § 1, voorgesteld door dit artikel, een lid toe te voegen, luidende:

«De wet bedoeld in het eerste lid moet worden aangenomen volgens het bepaalde in het laatste lid van artikel 131.»

A. Compléter l'article 59ter, § 1er, proposé par cet article, par un alinéa rédigé comme suit:

«La loi visée au premier alinéa doit être adoptée à la majorité prévue à l'article 1er, dernier alinéa.»

Subsidiairement

Compléter l'article 59ter, § 1er, proposé par cet article, par un alinéa rédigé comme suit:

«La loi visée au premier alinéa doit être adoptée de la manière prévue au dernier alinéa de l'article 131.»

B. In artikel 59ter, § 2, voorgesteld door dit artikel, het laatste lid te vervangen als volgt:

«De wet die de in 1° en 2° vermelde culturele en persoonsgebonden aangelegenheden, alsook de in 4° vermelde vormen van samenwerking vaststelt, moet worden aangenomen met de meerderheid bepaald in artikel 1, laatste lid.»

Subsidiair

In artikel 59ter, § 2, voorgesteld door dit artikel, het laatste lid te vervangen als volgt:

«De wet die de in 1° en 2° vermelde culturele en persoonsgebonden aangelegenheden, alsook de in 4° vermelde vormen van samenwerking vaststelt, moet worden aangenomen volgens het bepaalde in het laatste lid van artikel 131.»

B. Remplacer le dernier alinéa de l'article 59ter, § 2, proposé par cet article, par le texte suivant:

«La loi qui arrête les matières culturelles et personnalisables visées aux 1° et 2° ainsi que les formes de coopération visées au 4° doit être adoptée à la majorité prévue à l'article 1er, dernier alinéa.»

Subsidiairement

Remplacer le dernier alinéa de l'article 59ter, § 2, proposé par cet article, par le texte suivant:

«La loi qui arrête les matières culturelles et personnalisables visées aux 1° et 2° ainsi que les formes de coopération visées au 4° doit être adoptée de la manière prévue au dernier alinéa de l'article 131.»

Het woord is aan de heer De Bondt.

De heer De Bondt. — Mijnheer de Voorzitter, heren ministers, geachte collega's, ik meen in de algemene bespreking voldoende uiting te hebben gegeven van mijn overtuiging. Omwille van de coherentie van ons constitutioneel gebouw, dat wordt gemaakt door de formele grondwetsartikelen en door de wetten genomen in uitvoering van grondwetsartikelen, is het noodzakelijk dat de omschrijving van de competenties van de drie gemeenschappen tot stand komt door wetten die met een bijzondere meerderheid worden goedgekeurd, zoals dit het geval is voor wetten die een grondwetsartikel wijzigen. Ik laat aan de wijsheid van de Senaat over of dit moet gebeuren met een meerderheid in elke taalgroep of met een meerderheid zoals die is bepaald door artikel 131 van de Grondwet.

Mijn subsidiair amendement streeft in wezen hetzelfde na als mijn amendement in hoofddorde, dat een zelfde regeling bepaalt als voor de wet van 8 augustus 1980. Het amendement in bijkomende orde komt gedeeltelijk de argumentatie van de regering tegemoet. Indien de regering meent dat mijn subsidiair amendement verkieslijk is, laat ik vanzelfsprekend mijn amendement in hoofddorde voor wat het is en sluit ik mij gaarne aan bij de voorkeur van de regering.

De Voorzitter. — Het woord is aan minister Dehaene.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Mijnheer de Voorzitter, dames en heren, de voorkeur van de regering gaat uit naar de ongewijzigde tekst van het ontwerp.

De Voorzitter. — Wij stemmen donderdag over de amendementen van de heer De Bondt.

De heer Vandezande stelt volgende amendementen voor:

De tekst van artikel 59ter, paragraaf 3, eerste lid, zoals voorgesteld door dit artikel, te vervangen als volgt:

«De wet bepaalt welke bevoegdheden van het Waalse Gewest in het Duitse taalgebied geheel en welke gedeeltelijk uitgeoefend worden door de Raad en de executieve van de Duitstalige Gemeenschap, onder de voorwaarden en op de wijze die zij bepaalt.»

Subsidiair:

In artikel 59ter, § 3, eerste lid, zoals voorgesteld door dit artikel, de woorden «kunnen beslissen» te vervangen door het woord «beslissen».

Remplacer le texte de l'article 59ter, paragraphe 3, premier alinéa, proposé par cet article, par la disposition suivante:

«La loi détermine les compétences de la Région wallonne qui sont exercées en tout ou en partie dans la région de langue allemande par le Conseil et l'exécutif de la Communauté germanophone, aux conditions et selon le mode qu'elle fixe.»

Subsidiairement:

Dans le texte de l'article 59ter, § 3, alinéa premier, proposé par cet article, remplacer les mots «peuvent décider» par «décident».

Het woord is aan de heer Vandezande.

De heer Vandezande. — Mijnheer de Voorzitter, het is niet nodig dat ik nog veel toevoeg aan de algemene uiteenzetting die ik heb gehouden alsmede aan mijn wederwoord. Ik wens voor de derde keer een oproep tot de minister te richten. Is het geen schande, mijnheer de minister, dergelijke tekst in de Grondwet in te lassen? U schijnt daarmee te lachen, maar u sluit de Vlamingen in de toekomst op dit terrein uit. U vraagt hen u een tweederdemeerderheid te bezorgen om tot deze tekst te komen. Nadien zal het Waalse Gewest en de Duitse Gemeenschap oordelen welke zaken overgedragen worden. Het zal gaan zoals het altijd in de wereld gaat: de sterkste zal winnen. In verband met dit aspect, mijnheer de minister, hebt u mij nog geen antwoord gegeven. Dit is de paragraaf van de waanzin.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Luyten.

De heer Luyten. — Mijnheer de minister, wat nu voorligt gaat volledig in tegen de argumenten van de heer Gehlen die in Zeg van de CVP het volgende verklaart: «De Duitstalige Belgen wensen in vriendschap te leven zowel met de Walen als de Vlamingen op voorwaarde dat ze niet als Walen worden beschouwd maar als Duitstalige Belgen.» Misschien heb ik nog nooit het woord Belg met zoveel overtuiging in deze Senaat uitgesproken.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer De Bondt.

De heer De Bondt. — Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, dames en heren, mijn uiteenzetting is niet bedoeld als een steun aan het amendement van collega Vandezande, maar heeft betrekking op de grond van de zaak.

Mijnheer de minister, ik vind dat u zich vergist hebt door een paragraaf 3 in te schuiven. Sinds 1968 heb ik zitting in de Senaat en heb ik dus de genese van artikel 107quater en nadien het ontstaan van artikel 26bis van dichtbij mogen beleven. Ik heb mij hiervoor altijd erg geïnteresseerd. Nu komt het mij voor dat de inhoud van paragraaf 3 niet in overeenstemming kan worden gebracht met artikel 107quater en overigens ook niet met artikel 26bis, dat de intensiteit van de normen aanwijst waarmee bepalingen op het gewestelijk vlak door de verschillende wetgevende vergaderingen worden aangenomen. Het is een vergissing paragraaf 3 te introduceren. Indien u toch een paragraaf 3 wil inschrijven en aan het verwijt dat ik hier naar voor breng tegemoet wil komen, dan zou u moeten gebruik maken van artikel 1, 2e lid van de Grondwet. Dit

artikel is precies in de Grondwet ingeschreven om aan toestanden tegemoet te komen waarbij men zekere gebieden uit het koninkrijk wil onttrekken aan de indelingen die door andere artikelen van de Grondwet zijn bepaald. Maar dat is uw bedoeling niet, mijnheer de minister. In uw ijver om paragraaf 3 te verdedigen — en dat is uw verantwoordelijkheid — hebt u in de commissie — en de heer Gramme heeft dit gerapporteerd — een vergelijking gemaakt met wat thans op het niveau van de Belgische Staat en de samenwerking met de gemeenschappen dient te geschieden inzake het verdragsrecht van de gemeenschappen.

U hebt die vergelijking gemaakt om de procedure, het systeem, dat u in paragraaf 3 hebt ingeschoven, te verantwoorden. Ik meen dat het een vergissing is.

De Kamer heeft dat trouwens ook aangevoeld. Aanvankelijk had de Kamer er moeilijkheden mee, vermits paragraaf 3 op 2 juli 1982 werd afgewezen. Het is pas nadien op 20 januari van dit jaar dat de regering paragraaf 3 er opnieuw heeft kunnen inschuiven en daarvoor een tweederdemeerderheid heeft gevonden.

Wat er tussen die twee data is geschied, weet ik niet precies. Men zal het minder goede argument voor een beter hebben verwisseld. Ik blijf er echter bij dat artikel 107quater hiermee in strijd is.

Door de Grondwet en door de uitvoeringswetten van de Grondwet zijn er door de Nationale Staat aan twee van de drie gewesten bevoegdheden toevertrouwd. U kunt niet via de omweg van een paragraaf 3 in artikel 59ter toelaten dat op initiatief van een uitvoerende macht van een gewest en van een gemeenschap, waarbij de voorrang van de invloed van de uitvoerende macht van het gewest toch voor de hand ligt, afbreuk wordt gedaan aan artikel 107quater.

Ik ben er zeker van dat het voor u niet moeilijk is om in te zien dat dit toch niet helemaal *secundum* Lucas is. (Hilariteit.)

U plaatst deze materie in de dialectiek van de vooruitgang, van de evolutie. Zo heb ik ook de heer Goossens gehoord die in het debat over artikel 59ter sprak over de sociologische ontwikkeling. Daar moet ik niet van weten. In een rechtsstaat geldt, wat de Constitutie betreft, de letter van het artikel. De sociologische en politieke ontwikkeling achteraf behoort tot de verantwoordelijkheid van de wetgevende organen en desnoods tot de controle van het Arbitragehof.

Mijnheer de minister, indien paragraaf 3 zou worden aangenomen, nodig ik u uit, in de Kamer amendementen in te dienen bij het ontwerp van wet betreffende het Arbitragehof. Ik zal u privé de artikelen aanwijzen die moeten worden gewijzigd om te voorzien in de uitvoering van de bepalingen van artikel 59ter, indien het door de Senaat zou worden aanvaard.

De wetgeving betreffende het Arbitragehof is op het ogenblik niet coherent met de toestand die zal ontstaan als de Senaat deze paragraaf 3 zou aanvaarden.

Vermits de Kamers toch nog niet worden ontbonden, is het wellicht beter deze paragraaf 3 even ter zijde te laten en de Duitse Gemeenschap het voorrecht te geven van de toepassing van artikel 59ter zoals beschreven in het eerste document dat ons door de Kamer werd overgezonden.

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Vandezande.

De heer Vandezande. — Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, geachte collega's, ik was zo onthutst door uw houding dat ik vergeten was mijn subsidiair amendement toe te lichten.

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Dat is op zichzelf al een prestatie.

De heer Vandezande. — In paragraaf 3 wordt bepaald dat wat betreft de overdracht, kan worden beslist tussen beide organen. Dat is om de mogelijkheid aan te duiden. Ten einde raad wil ik ook dat woordje «kunnen» weglaten, zodat er «moet» worden beslist, laat staan dat ze het dan nog niet doen. (Applaus op de banken van de Volksunie.)

De Voorzitter. — Het woord is aan de heer Van in.

De heer Van In. — Mijnheer de Voorzitter, mijnheer de minister, dames en heren, de heer De Bondt heeft een bepaalde theorie ontwikkeld in verband met grondwettelijke bezwaren nopens de toepasbaarheid van paragraaf 3 in het voorgestelde ontwerp. Ik laat dat voor wat het waard is.

Ik meen trouwens, mijnheer De Bondt, dat bij de huidige stand van zaken, artikel 107^{quater} wel spreekt over drie gewesten, maar zich ertoe beperkt ze op te noemen.

De heer De Bondt. — Ze worden wel genoemd in de Grondwet!

De heer Van In. — In de sociologische ontwikkeling waarvan de heer Goossens gewag heeft gemaakt lijkt het best mogelijk, eerlang een derde gewest te situeren in de Oostkantons. Dat *wishful thinking* laten wij echter voorlopig in het midden.

Maar ik heb nog een meer fundamenteel bezwaar, mijnheer de minister. Artikel 3ter dat aan de basis ligt van onze zogenaamde cultuurautonomie vermeldt de Vlaamse Gemeenschap, de Franse Gemeenschap én de Duitstalige Gemeenschap. In een tweede alinea bij artikel 3ter staat uitdrukkelijk: «Elke gemeenschap heeft de bevoegdheden welke haar door de Grondwet of door de wetten aangenomen krachtens deze laatste worden toegekend.»

In de euforie van het compromis dat men denkt te hebben gevonden in paragraaf 3 van het ontwerp zouden, wanneer het mechanisme werkt, aan de Duitstalige Gemeenschap bevoegdheden kunnen worden toegekend krachtens een overleg tussen twee instanties die in het fameuze artikel 3ter niet worden genoemd. Het is zeker niet de Grondwet, noch een wet krachtens de Grondwet uitgevaardigd. (*Minister Dehaene protesteert.*)

Mijnheer de minister, laat mij uitspreken. Ik acht uw paragraaf 3 en uw ontwerp volstrekt ongrondwettig. (*Applaus op de banken van de Volksunie.*)

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Ik weet niet of dit *secundum Lucas* is, ik raadpleeg gewoonlijk twee evangelisten. In ieder geval, mijnheer Van In, indien u uw argumentatie steunt op artikel 3ter moet u ook eens artikel 59bis grondig bestuderen. Want daarin wordt dezelfde techniek aangewend ten aanzien van de Vlaamse Gemeenschap.

Ik wil ook nog doen opmerken dat de regering in verband met paragraaf 3 van een andere optiek is uitgegaan en dat in de oorspronkelijke tekst zoals die door de commissie is aangenomen, de regeling inderdaad bij wet geschiedde.

De heer Vandezande. — Altijd!

De heer Dehaene, minister van Sociale Zaken en Institutionele Hervormingen. — Dit voorstel haalde geen tweederdemeerderheid. De keuze was dan eenvoudig. Ofwel zei men daarover niets en gaf men aan de Duitstalige Gemeenschap niet de mogelijkheid gewestelijke bevoegdheden uit te oefenen, ofwel zocht men naar een compromisregeling die deze mogelijkheid wel openhield. Uiteindelijk heeft men gezocht naar een regeling die een voldoende consensus teweegbracht om de tweederdemeerderheid tot stand te brengen. Het is in die zin dat wij, zoals de heer De Bondt heeft opgemerkt, de evolutie moeten zien van de werkzaamheden in de Kamer. Men stond voor een materie waarvoor een oplossing moest worden gevonden die met een tweederdemeerderheid kon worden goedgekeurd. Daarom hebben wij geopteerd voor een paragraaf 3 omdat wij wisten dat de mogelijkheid gewestelijke bevoegdheden uit te oefenen zeer belangrijk was voor de Duitstalige Gemeenschap. Aan het artikel zoals het oorspronkelijk door de Kamer werd aangenomen werd derhalve een paragraaf 3 toegevoegd.

De heer Van In. — Het is ongrondwettig!

De Voorzitter. — Wij zullen donderdag te 16 uur stemmen over het artikel en over de aangehouden amendementen.

Hiermede zijn wij aan het einde gekomen van onze werkzaamheden. Wij vergaderen morgen opnieuw te 10 uur met de bespreking van de begroting van de diensten van de Eerste minister.

SAMENSTELLING VAN COMMISSIES

Wijzigingen

COMPOSITION DE COMMISSIONS

Modifications

De Voorzitter. — Bij het bureau zijn voorstellen ingediend tot wijziging van de samenstelling van sommige commissies:

1° In de commissies voor de Landbouw en de Middenstand en voor de Verzoekschriften:

Zou de heer Gevenois de heer Robert Leclercq als effectief lid vervangen;

Le bureau est saisi de demandes tendant à modifier la composition de certaines commissions:

1° Aux commissions de l'Agriculture et des Classes moyennes et des Pétitions:

M. Gevenois remplacerait M. Robert Leclercq comme membre effectif;

2° In de commissies voor de Sociale Aangelegenheden, voor de Buitenlandse Handel, voor de Infrastructuur en voor de Volksgezondheid en het Leefmilieu:

Zou de heer Gevenois de heer Robert Leclercq als plaatsvervangend lid vervangen;

2° Aux commissions des Affaires sociales, du Commerce extérieur, de l'Infrastructure et de la Santé publique et de l'Environnement:

M. Gevenois remplacerait M. Robert Leclercq comme membre suppléant;

3° In de commissie voor de Binnenlandse Aangelegenheden:

Zou de heer Hismans de heer Robert Leclercq als effectief lid vervangen;

Zou de heer Théo Toussaint de heer Belot als effectief lid vervangen;

Zou de heer Belot de heer Théo Toussaint als plaatsvervangend lid vervangen.

3° A la commission de l'Intérieur:

M. Hismans remplacerait M. Robert Leclercq comme membre effectif;

M. Théo Toussaint remplacerait M. Belot comme membre effectif;

M. Belot remplacerait M. Théo Toussaint comme membre suppléant.

Geen bezwaar?

Pas d'opposition?

Dan is aldus besloten.

Il en est donc ainsi décidé.

ONTWERP VAN WET — PROJET DE LOI

Indiening — Dépôt

De Voorzitter. — De regering heeft ingediend:

1° Een ontwerp van wet tot indeling over de kiesarrondissementen van de zetels van de senatoren die rechtstreeks door het kiezerskorps worden gekozen en tot vaststelling van het getal der senatoren die door de provincieraden en door de Senaat worden gekozen, overeenkomstig de uitslagen van de algemene volkstelling van 1 maart 1981;

Le gouvernement a déposé:

1° Un projet de loi portant répartition des sièges des sénateurs élus directement par le corps électoral entre les arrondissements électoraux et fixant le nombre de sénateurs élus par les conseils provinciaux et par le Sénat, conformément aux résultats du recensement général de la population du 1er mars 1981;

Dit ontwerp van wet zal worden gedrukt en rondgedeeld.

Ce projet de loi sera imprimé et distribué.

Het werd verwezen naar de commissie voor de Binnenlandse Aangelegenheden.

Il a été renvoyé à la commission de l'Intérieur.

2° Een ontwerp van wet tot aanvulling van de wetgeving betreffende de aan de oorlogsslachtoffers toegekende pensioenen en renten.

2° Un projet de loi complétant la législation relative aux pensions et rentes allouées aux victimes de la guerre.

Dit ontwerp van wet zal worden gedrukt en rondgedeeld.

Ce projet de loi sera imprimé et distribué.

Het wordt verwezen naar de commissie voor de Financiën.

Il est renvoyé à la commission des Finances.

PROPOSITION DE LOI — VOORSTEL VAN WET

Dépôt — Indiening

M. le Président. — M. Vercaigne a déposé une proposition de loi abrogeant, l'arrêté royal n° 108 fixant les dotations, pour l'année 1983, du Fonds des communes et du Fonds des provinces et rétablissant les fonds conformément aux dispositions de la loi du 16 mars 1964 relative au Fonds des communes, telle que modifiée par la loi du 5 janvier 1976 relative aux propositions budgétaires 1975-1976.

De heer Vercaigne heeft ingediend een voorstel van wet tot opheffing van het koninklijk besluit nr. 108 houdende vaststelling, voor het jaar 1983, van de dotaties van het Gemeentefonds en van het Fonds der provinciën en tot wederinvoering voor die fondsen van de regeling van de wet van 16 maart 1964 betreffende het Gemeentefonds, gewijzigd door de wet van 5 januari 1976 betreffende de budgettaire voorstellen 1975-1976.

Cette proposition de loi sera traduite, imprimée et distribuée.

Dit voorstel van wet zal worden vertaald, gedrukt en rondgedeeld.

Il sera statué ultérieurement sur sa prise en considération.

Er zal later over de inoverwegingneming worden beslist.

INTERPELLATIES — INTERPELLATIONS

Verzoeken — Demandes

De Voorzitter. — De heer Vandezande wenst de Vice-Eerste minister en minister van Binnenlandse Zaken en Openbaar Ambt te

interpelleren over « de wijzigingen in de inwendige organisatie van de Raad van State ».

M. Vandezande désire interpeller le Vice-Premier ministre et ministre de l'Intérieur et de la Fonction publique sur « les modifications apportées à l'organisation interne du Conseil d'Etat ».

De heer Van In wenst de minister van Economische Zaken en de staatssecretaris voor Energie en voor Middenstand te interpelleren over « het gasbevoorradingsbeleid ».

M. Van In désire interpeller le ministre des Affaires économiques et le secrétaire d'Etat à l'Energie sur « la politique en matière de fournitures de gaz ».

De datum van deze interpellaties zal later worden bepaald.

La date de ces interpellations sera fixée ultérieurement.

Le Sénat se réunira demain 25 mai 1983 à 10 heures.

De Senaat vergadert opnieuw morgen 25 mei 1983 te 10 uur.

La séance est levée.

De vergadering is gesloten.

(La séance est levée à 17 h 50 m.)

(De vergadering wordt gesloten te 17 u. 50 m.)